

NBP

Narodowy Bank Polski

Materiały i Studia nr 314

Transfery z tytułu pracy Polaków za granicą w świetle badań Narodowego Banku Polskiego

Iza Chmielewska

Materiały i Studia nr 314

Transfery z tytułu pracy Polaków za granicą w świetle badań Narodowego Banku Polskiego

Iza Chmielewska

**Instytut Ekonomiczny
Warszawa, 2015 r.**

Iza Chmielewska – Narodowy Bank Polski; iza.chmielewska@nbp.pl

Wydał:
Narodowy Bank Polski
Departament Edukacji i Wydawnictw
ul. Świętokrzyska 11/21
00-919 Warszawa
tel. +48 22 185 23 35
www.nbp.pl

ISSN 2084-6258

© Copyright Narodowy Bank Polski, 2015

Spis treści

Streszczenie	8
Wprowadzenie	9
1. Wielkość emigracji i przesłanych do kraju środków w latach 2004-2013	13
1.1 Wielkość emigracji	13
1.2 Wysokość środków przekazanych do Polski z tytułu pracy Polaków za granicą	15
2. Czynniki wpływające na transfery i ich wysokość	21
2.1 Długość trwania emigracji i plany na przyszłość	26
2.2 Poziom wynagrodzeń i sytuacja emigrantów na zagranicznym rynku pracy	31
2.3 Wydatki na życie ponoszone za granicą	37
2.4 Frakcja emigrantów długookresowych przekazujących środki do kraju	41
2.5 Powiązanie emigrantów z Polską i krajem emigracji	42
2.6 Wysokość i częstotliwość transferów	45
3. Co wiemy o transferach trafiających do Polski	56
3.1 Sposób transferowania środków	56
3.2 Beneficjenci transferów	59
3.3 Przeznaczenie transferów	60
3.4 Geograficzne rozdystrybuowanie środków	61
Wnioski	65
Bibliografia	67
Aneks	69
Sondaż – historia i sposób realizacji	69

Spis ramek

Ramka 1. Sposób ujęcia środków z tytułu pracy za granicą w bilansie płatniczym.....	18
Ramka 2. Najważniejsze czynniki wpływające na wysokość transferów – przegląd literatury.....	23
Ramka 3. Przegląd potencjalnych źródeł danych na temat przekazów pieniężnych i sposobu ich wykorzystania oraz zarys modelu stosowanego w Narodowym Banku Polskim.....	50

Spis wykresów

Wykres 1. Emigranci przebywający za granicą czasowo powyżej 3 miesięcy - stan na koniec roku (lewa oś) i wielkość przekazanych przez nich środków (prawa oś).....	13
Wykres 2. Środki przekazane do kraju w poszczególnych latach (lewa oś) i skumulowane wartości (prawa oś) - w mln EUR.....	16
Wykres 3. Wielkość środków transferowanych przez poszczególne grupy emigrantów wyodrębnione ze względu na kraj zatrudnienia i typ emigracji (w mln euro)	17
Wykres 4. Struktura geograficzna środków przekazanych do Polski w latach 2004 - 2013....	19
Wykres 5. Odsetek emigrantów krótko- i długookresowych według odpowiedzi udzielonych w kolejnych turach badania.....	27
Wykres 6. Struktura długość trwania migracji w poszczególnych krajach według wyników badania z 2012 r.....	28
Wykres 7. Planowane dalsze trwanie migracji według wyników badania z lat 2007, 2010 i 2012.....	30
Wykres 8. Potencjalne powody, mogące skłonić migrantów do powrotu według wyników sondażu w latach 2010 i 2012.....	31
Wykres 9. Wynagrodzenie brutto w kraju emigracji w zależności od długości trwania emigracji według wyników badania z 2012 r. (w EUR i GBP).....	33
Wykres 10. Wydatki związane z życiem za granicą, jako procent miesięcznego wynagrodzenia netto według wyników sondażu z lat 2007, 2010 i 2012.....	37
Wykres 11. Procent wynagrodzenia przeznaczany na wydatki związane z życiem za granicą w zależności od długości trwania emigracji w poszczególnych krajach według wyników badania z 2012 r.....	39
Wykres 12. Odsetek migrantów transferujących środki do kraju według wyników badania z lat 2007, 2010, 2012.....	42
Wykres 13. Sytuacja rodzinna emigrantów według wyników badania z 2012 r.....	43
Wykres 14. Struktura wiekowa badanej próbki w poszczególnych krajach w 2012 r.	44
Wykres 15. Czy ktoś z najbliższej rodziny mieszka z Panem(ią) w kraju emigracji? porównanie struktury odpowiedzi dla wyników badania w latach 2007 i 2012.....	45
Wykres 16. Deklarowana częstotliwość dokonywania transferów według wyników badania z 2012 r.....	46
Wykres 17. Deklarowana i średnia wysokość ostatniego dokonanego transferu w zależności od częstotliwości przekazywania środków według wyników badania w 2012 r.....	48
Wykres 18. Średnia wielkość ostatniego transferu według deklaracji respondentów dla wyników badań z lat 2007, 2010, 2012.	49
Wykres 19. Najczęściej wykorzystywany sposób przekazywania środków w 2012 r.....	56

Wykres 20. Dlaczego preferuje Pan(i) ten sposób transferowanie środków – struktura odpowiedzi la wyników badania z 2012 r.....	57
Wykres 21. Odsetek migrantów transferujących środki, którzy posiadają konto bankowe w kraju emigracji według wyników badań z lat 2007, 2010, 2012.....	58
Wykres 22. Beneficjenci transferów przekazywanych do kraju według wyników badania w latach 2007 i 2012.	59
Wykres 23. Rozdysponowanie przekazanych środków w kraju – struktura odpowiedzi według wyników badania z 2012 r.	60
Wykres 24. Do którego województwa trafia główna część Pana(i) przekazów pieniężnych? Struktura odpowiedzi według wyników badania z 2012 r.	63
Wykres 25. Jaka jest wielkość miejscowości, z której Pan(i) pochodzi? Struktura odpowiedzi według wyników badania z 2012 r.	64

Spis tabel

Tabela 1. Oszacowanie środków przekazywanych do kraju z tytułu pracy Polaków za granicą według pozycji bilansu płatniczego - dane w mln EUR.	18
Tabela 2. Struktura przebadanej próbki według sektorów zatrudnienia w poszczególnych krajach według wyników badania z 2012 r.	33
Tabela 3. Struktura przebadanej próbki według wykonywanej pracy w poszczególnych krajach według wyników badania z 2012 r.	34
Tabela 4. Wykształcenia i sytuacji na rynku pracy przed wyjazdem z kraju według wyników sondażu z 2012 r. (tabela prezentuje wybrane wyniki - poszczególne kategorie mogą nie sumować się do 100%).....	36
Tabela 5. Obecne warunki mieszkaniowe w zależności od długości trwania emigracji według wyników badania z 2012 r.	40
Tabela 6. Częstotliwość dokonywania przekazów w poszczególnych krajach w zależności od długości trwania emigracji według wyników badania z 2012 r.	47
Tabela 7. Beneficjenci transferów przekazywanych do kraju według wyników badania dla poszczególnych państw z 2012.....	60

Streszczenie

Wstąpienie Polski do struktur Unii Europejskiej i otwarcie dla Polaków unijnych rynków pracy pociągnęło za sobą gwałtowny wzrost emigracji zarobkowej. Konsekwencją tego było silne zwiększenie wielkości środków przekazywanych przez emigrantów do rodzin w kraju tzw. *remittances*. Ze względu na konieczność poprawnego uwzględnienia tych transferów w bilansie płatniczym oraz oceny ich wpływu na gospodarkę, Narodowy Bank Polski od 2007 r. prowadzi regularne badania sondażowe wśród emigrantów pracujących w Wielkiej Brytanii, Irlandii, Holandii i Niemczech. Zgromadzone w badaniu dane posłużyły do opracowania metody szacowania wielkości napływających środków i pozwoliły na ich dokładną analizę. Niniejszy materiał prezentuje wyniki prowadzonych badań w odniesieniu do tendencji towarzyszących poakcesyjnej fali emigracji w kontekście przekazywanych środków i sytuacji Polaków na unijnych rynkach pracy. Szczególny nacisk położono na analizę zmiennych wykorzystywanych do szacowania wielkości *remittances* i zmiennych wymienianych w literaturze jako czynniki mogące wpływać na wielkość transferów i ich zmienność w czasie. W opracowaniu poruszona została także istotna z punktu widzenia gospodarki kwestia rozdysponowania przekazanych środków, zarówno na poziomie województw jak i wielkości miejscowości, do których one trafiają.

Słowa kluczowe: migracje zarobkowe, transfery pieniężne, przekazy zarobków, *remittances*, determinanty przekazów zarobków, bilans płatniczy, wynagrodzenia pracowników, pracownicy sezonowi, rozdysponowanie transferów

Kody JEL: F22, F24, J31, J61

Wprowadzenie

Dynamiczny wzrost emigracji zarobkowej po otwarciu unijnych rynków pracy dla polskich pracowników sprawił, że wielkość transferów płynących do kraju z tytułu pracy emigrantów za granicą zaczęła mieć istotne znaczenie dla polskiej gospodarki. Wcześniej środki te napływały głównie z Niemiec i Stanów Zjednoczonych, jednak poza transferami z Niemiec, były to wartości marginalne, nieistotne z makroekonomicznego punktu widzenia. Wzrost wielkości tych środków i ich znaczenia sprawiły, że konieczne stało się dokładne oszacowanie tego zjawiska. Ze względu na specyfikę transferów (przekazywane są zazwyczaj małe kwoty za pomocą zarówno oficjalnych jak i nieoficjalnych kanałów takich jak transfery z konta bankowego, przez specjalistyczne firmy, osoby, przez znajomych lub listownie), możliwości całkowitego ich zmierzenia za pomocą dostępnych źródeł danych są w zasadzie niemożliwe. Stąd też, w celu pozyskania informacji niezbędnych do ich oszacowania, Narodowy Bank Polski rozpoczął w 2007 r. prowadzenie badania ankietowego wśród emigrantów pracujących w Wielkiej Brytanii i Irlandii. Badanie to było powtarzane w kolejnych latach i z czasem objęło także Holandię (od 2009 r.) i Niemcy (od 2010 r.). W procesie opracowywania szacunków w pierwszej kolejności policzone zostały wynagrodzenia pracowników i przekazy zarobków będące standardowymi komponentami bilansu płatniczego¹. W efekcie uwzględnienia nowych szacunków w bilansie płatniczym, istotnie zrewidowane zostało saldo rachunku bieżącego. Wielkość tej rewizji wyniosła od 2.2 mld EUR w 2004 r. do 6.9 mld EUR w 2007 r.

Przy okazji prowadzonych analiz policzono także wielkości środków faktycznie napływających do kraju co ze względów definicyjnych nie jest tożsame z pozycjami prezentowanymi w bilansie płatniczym (sposób wyliczenia tej wielkości oraz definicja i zakres informacyjny standardowych komponentów bilansu płatniczego po-

¹ *Nowa metoda szacunku dochodów z pracy Polaków za granicą – bilans płatniczy*, Narodowy Bank polski, Departament Statystyki, http://www.nbp.pl/statystyka/bilans_platniczy/doch_pl.pdf,

---

wiązanych z emigracją zarobkową zaprezentowane zostały w Ramce 1). W niniejszej publikacji do opisu tej wartości często będzie stosowane zamiennie określenie transfery i „remittances”. Ze względu na wagę tej kwoty z punktu widzenia gospodarki, jest ona liczona i prezentowana co kwartał przy okazji kompilacji bilansu płatniczego.

Prowadzone przez NBP sondaż poza informacjami niezbędnymi do policzenia wyżej wspomnianych kwot, dostarcza także wielu informacji na temat cech społeczno-demograficznych emigrantów, a także danych pozwalających analizować wpływ emigracji na polską gospodarkę na poziomie makroekonomicznym w tym w szczególności na rynek pracy. W niniejszym opracowaniu skoncentrowano się jednak na prezentacji części uzyskanych wyników w kontekście napływu środków transferowanych do kraju przez Polaków pracujących za granicą. Dla zachowanie czytelności prezentowanych danych, skupiono się głównie na przedstawieniu wyników z trzech tur badania: z 2007 r., kiedy sondaż został przeprowadzony po raz pierwszy; z roku 2010 kiedy po raz pierwszy w badaniu uczestniczyły wszystkie 4 kraje (badanie w Holandii przeprowadzono po raz pierwszy w 2009 r., w Niemczech w 2010 r.) oraz z roku 2012, czyli ostatniego roku, za który dostępne były wyniki w chwili powstawania niniejszego opracowania. Największy nacisk położono na prezentację wyników sondażu z 2012 r., jako najbardziej aktualnego dostępnego obrazu polskiej emigracji. W przypadku pytań, których zmiany w czasie miały wpływ na kształtowanie wielkości transferów, lub ulegały istotnym zmianom na przestrzeni lat zaprezentowane zostały także dane z pozostałych badań.

Większości prezentowanych w niniejszym opracowaniu wyników będzie omawiana osobno dla osób przebywających za granicą nie więcej niż rok (emigranci krótkookresowi) i powyżej roku (emigranci długookresowi). Analiza transferów w podziale na te dwa typy emigracji jest istotna ze względu na różne modele zachowań i różne w związku z tym metody szacunku wielkości przekazywanych środków przyjęte dla każdej z tych grup. Osoby, które wyjeżdżają do pracy na okres kilku

tygodni lub miesięcy, czyli migranci krótkookresowi nastawieni są na minimalizację wydatków na miejscu i maksymalizację oszczędności, które będą mogli przywieźć do kraju po zakończeniu pracy. Emigranci długookresowi natomiast swoje centrum zainteresowania ekonomicznego mają często w kraju emigracji, a więc u nich środki wydatkowane na miejscu i przekazywane do rodziny w kraju mają całkiem inne wagi niż u emigrantów krótkookresowych. Co więcej, w przypadku tej grupy tylko część osób przekazuje pieniądze do Polski, a transferowane środki to tylko pewien procent osiągniętych przez nie dochodów. Wynika to choćby ze wspomnianego faktu, że centrum zainteresowania ekonomicznego tych osób jest ich miejsce pobytu oraz z tego, że w wielu przypadkach członkowie rodzin tych osób także mieszkają za granicą i przekazywanie środków do kraju nie jest konieczne.

W celu zarysowania kontekstu, w jakim prezentowane będą wyniki, opracowanie otwiera rozdział dotyczący wielkości emigracji od 2004 r. oraz wielkości środków, jaka w tym czasie napłynęła do Polski (pierwsza z tych informacji stanowi jedną z głównych zmiennych wykorzystywanych przy szacowaniu wielkości remittances). Kolejne części poświęcone będą prezentacji wyników sondażu dotyczących transferów. Rozdział drugi dotyczy czynników wpływających na wielkość napływających środków, wśród których można wymienić długość trwania emigracji, poziom wynagrodzeń, wydatki ponoszone na miejscu, skłonność do transferowania środków, a także wysokość i częstotliwość przekazywanych kwot. W rozdziale tym opisano także jak poszczególne z wymienionych czynników i ich zmiany wpływają na ogólną kwotę remittances. W rozdziale trzecim zaprezentowano natomiast informacje o rozdysponowaniu tychże środków w kraju w kontekście pozycji budżetów gospodarstw domowych, na które są one przeznaczane oraz w ujęciu geograficznym. Analizie poddano także sposób transferowania środków do kraju.

Poza zaznaczeniem różnic pomiędzy wynikami dla emigrantów krótko- i długookresowych, analiza prezentowanych wyników ma na celu także zarysowanie zależności pomiędzy poszczególnymi zmiennymi wpływającymi na wysokość trans-

---

ferów; przedstawienie szerszego obrazu sytuacji polskich emigrantów za granicą, która pośrednio także przekłada się na wysokość transferowanych kwot; identyfikację podobieństw i różnic w modelu emigracji oraz wzorca transferowania środków dla poszczególnych krajów, w których realizowane było badanie.

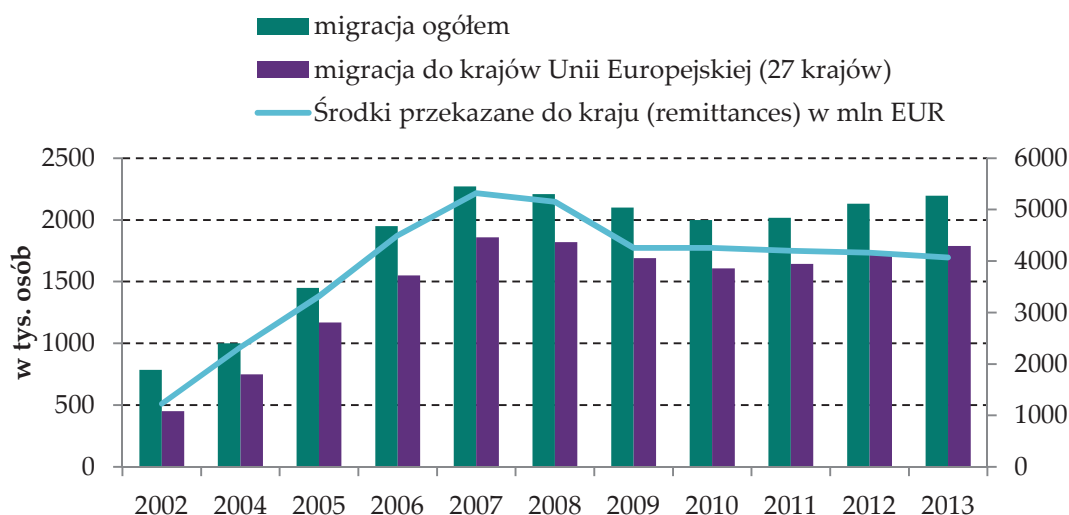
Szczegółowy opis organizacji badania, przyjętych założeń i wykorzystanego narzędzia badawczego znajdują się w Aneksie.

1. Wielkość emigracji i przesłanych do kraju środków w latach 2004-2013

1.1 Wielkość emigracji

Według szacunków Głównego Urzędu Statystycznego liczba emigrantów rosła bardzo dynamicznie w pierwszych latach obecności Polski w UE. Ostatnie dostępne dane dotyczące liczby Polaków przebywających za granicą przed wstąpieniem Polski do UE pochodzą ze spisu powszechnego przeprowadzonego w 2002 r. Według jego wyników, na koniec 2002 r. za granicą przebywało 786 tys. osób. Według opracowanego przez GUS szacunku, na koniec 2004 r. takich osób był już milion, z czego 750 tys. przebywało na terenie Unii. W kolejnych trzech latach liczba emigrantów rosła bardzo gwałtownie. Najwięcej - w sumie 2.270 tys. osób przebywało za granicą na koniec 2007 r. W kolejnych latach nastąpił niewielki spadek tej liczby i stabilizacja na poziomie dwóch milionów. W ostatnich dwóch latach obserwowany jest jej ponowny wzrost.

Wykres 1. Emigranci przebywający za granicą czasowo powyżej 3 miesięcy - stan na koniec roku (lewa oś) i wielkość przekazanych przez nich środków (prawa oś)

Źródło: dane GUS, dane NBP

Najpopularniejszymi kierunkami wyjazdów w analizowanym okresie były kraje Unii Europejskiej, gdzie przebywało około 75,0% polskich emigrantów. Wśród najczęściej wybieranych kierunków w pierwszej fazie emigracji znalazły się Wielka Brytania i Irlandia, czyli kraje, które jako pierwsze dokonały pełnego otwarcia swoich rynków pracy. W kolejnych latach zaczęło rosnąć także znaczenie innych państw w tym Holandii i Belgii². Ze względu na obowiązującą umowę bilateralną, ważnym kierunkiem wyjazdów przez cały okres były Niemcy, choć ze względu na ograniczenia w dostępie do tego rynku pracy wyjazdy te miały zupełnie innych charakter. Były to głównie wyjazdy krótkookresowe do prac sezonowych w rolnictwie, budownictwie i pomocy w gospodarstwach domowych. Dopiero od maja 2011 r., kiedy Niemcy w pełni otworzyły swój rynek pracy dla nowych członków UE, charakter pracy podejmowanej w tym kraju przez Polaków zaczął ulegać zmianie. Ważnymi destynacjami poza krajami wspólnoty były Stany Zjednoczone i Kanada, a w ostatnim czasie wzrosło znaczenie Norwegii.

Poza dynamiką wyjazdów, zmianie na przestrzeni lat ulegała także struktura emigracji. O ile w początkowej fazie duża część emigrantów wyjeżdżała do pracy na okres kilku miesięcy o tyle obecnie coraz większy procent emigracji ma charakter długookresowy. Według danych GUS na koniec 2007 r. około 50,0% migrantów przebywało za granicą co najmniej 12 miesięcy³. Według analogicznego szacunku opracowanego na koniec 2011 r. udział ten wynosił ponad 75,0%⁴. Potwierdziły to wyniki spisu powszechnego z 2011 r., według którego, 78,0% emigrantów to emigranci długookresowi, przebywający za granicą powyżej roku. Wyniki uzyskane przez NBP w badaniu sondażowym, dotyczące długości trwania emigracji (zapre-

---

² Holandia w pełni otworzyła swój rynek pracy dla nowych państw członkowskich 1 maja 2007 r., Belgia 1 maja 2009 r.

³ Informacja o kierunkach i wielkości emigracji z Polski w latach 2004-2007 - http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/Informacja_o_rozmiarach_i_kierunk_emigra_z_Polski_w_latach_2004_2007.pdf http

⁴ Informacja o kierunkach i wielkości emigracji z Polski w latach 2004-2011 - http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/LU_infor_o_rozm_i_kierunk_emigra_z_polski_w_latach_2004_2011.pdf

zentowane w dalszej części) są zbieżne zarówno w odniesieniu do proporcji jak i kierunku zmian z danymi GUS.

Należy także pamiętać, że nie wszyscy emigranci wyjeżdżają za granicę w związku z pracą. Wyniki ostatniego spisu powszechnego wykazały, że w na koniec marca 2011 r. ogólny odsetek osób przebywających poza krajem w związku z pracą (wśród osób, dla których uzyskano informację o przyczynie wyjazdu) wynosił ok. 73,0%. Odsetek ten różnił się w zależności od kraju przebywania. Najwyższy, wynoszący ok. 90,0% odnotowano dla osób przebywających w Niderlandach. Około 16,0% emigrantów przebywało za granicą z powodów rodzinnych, w tym najczęściej podawaną przyczyną było towarzyszenie rodzinie i połączenie rodziny⁵.

1.2 Wysokość środków przekazanych do Polski z tytułu pracy Polaków za granicą

Według szacunków Narodowego Banku Polskiego w latach 2004 – 2013 do kraju, z tytułu pracy Polaków w krajach Unii Europejskiej (zarówno krótko- jak i długookresowo) napłynęło w sumie 36.1 mld EUR. Jeśli uwzględnić pieniądze od osób pracujących poza krajami wspólnoty ogólny napływ remittances wyniósł w sumie 41.6 mld EUR. W relacji do PKB trafiające do kraju środki stanowiły od 1,4% w 2004 roku do 1,7% w roku 2007. W roku 2013 relacja ta wyniosła 1,1%. Dla porównania środki, jakie napłynęły do Polski w tym samym czasie w ramach funduszy unijnych wyniosły 108.0 mld EUR, a więc transfery od emigrantów stanowiły około 35,0% tej kwoty.

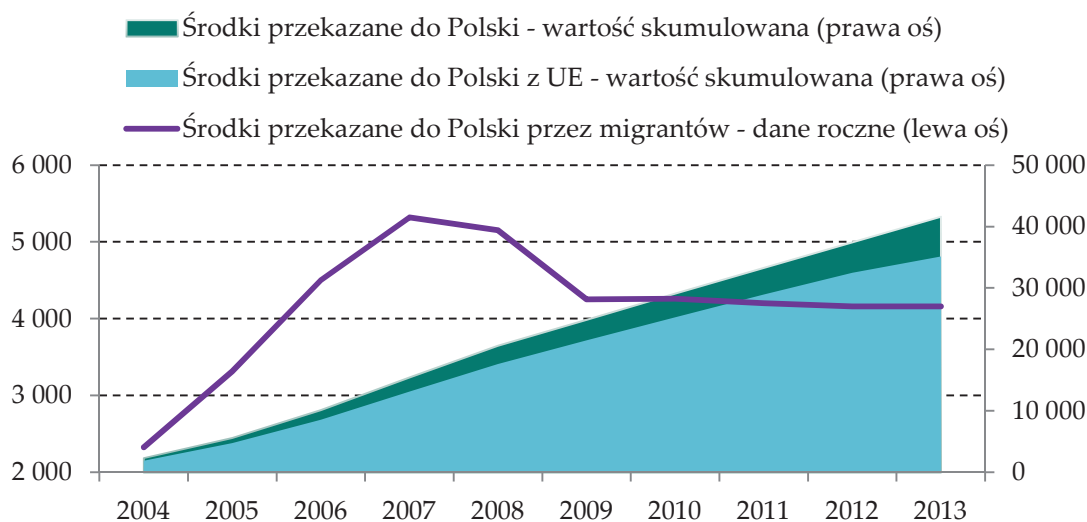
Wielkość środków transferowanych w poszczególnych latach była dość zróżnicowana. Szczególnie w początkowym okresie obecności Polski w Unii, kiedy to rosła liczba emigrantów zarobkowych, silnie rosły także kwoty napływających środków. W 2005 r. do Polskich gospodarstw trafiło prawie dwa razy więcej

---

⁵ *Migracje zagraniczne ludności, Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Zakład wydawnictw statystycznych, Warszawa 2013

Wykres 2. Środki przekazane do kraju w poszczególnych latach (lewa oś) i skumulowane wartości (prawa oś) - w mln EUR.

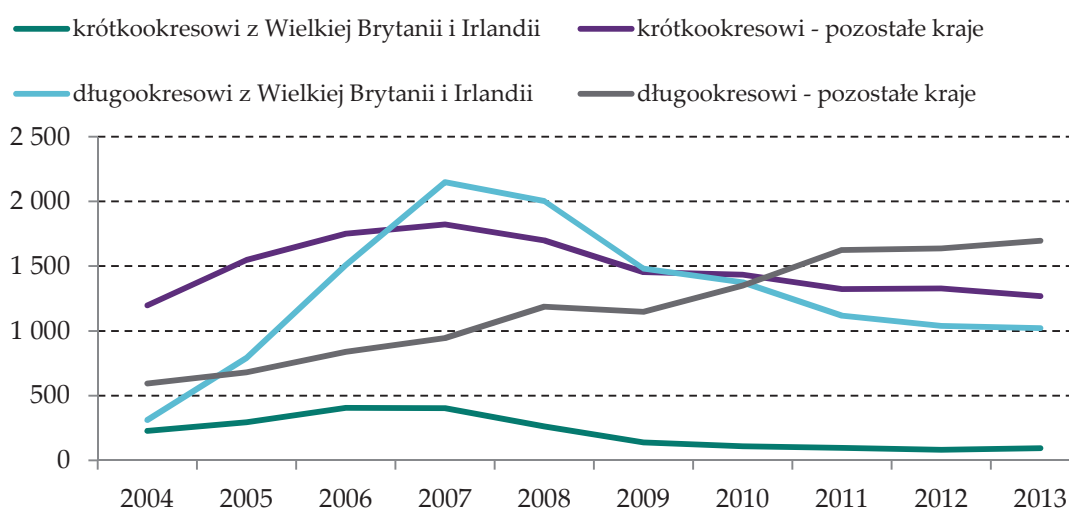

środków niż rok wcześniej. W kolejnym roku wzrosły one o jedną trzecią, a w 2007 kiedy kwota transferów osiągnęła najwyższy w całym analizowanym okresie poziom tj. 5 321 mln EUR, wzrost ten wyniósł około 20,0%. Wtedy też według szacunków Głównego Urzędu Statystycznego emigracja osiągnęła najwyższy w całym okresie poziom. Po latach dynamicznych wzrostów zarówno emigracji, jaki i wielkości remittances, nastąpił nieznaczny ich spadek, a od 2009 r. obserwowana jest stabilizacja wielkości transferów na poziomie nieco powyżej 4.0 mld EUR rocznie.

Mała zmienność poziomu ogólnej kwoty napływających środków w ostatnich latach, nie jest jednak efektem ogólnej stabilizacji wielkości emigracji i modelu przekazywania środków. W rzeczywistości transfery kształtują się różnie w zależności od kraju i rodzaju emigracji (krótko- lub długookresowa) dając w efekcie obraz pozornej stabilizacji. W przypadku Wielkiej Brytanii i Irlandii, obserwowany jest systematyczny spadek transferów od obu grup emigrantów, co jest wynikiem wielu czynników, wśród których wymienić można spadek liczby emigrantów krótkookresowych w tych państwach i zmniejszenie odsetka emigrantów długookreso-

wych przesyłających środki do kraju. W przypadku pozostałych państw także obserwujemy spadek transferów od emigrantów krótkookresowych, który jest jednak rekompensowany wzrostem napływu środków od pracujących tam emigrantów długookresowych. Wyjątek stanowią Niemcy, Holandia i Norwegia gdzie rosną także środki trafiające do kraju od emigrantów krótkookresowych.

Wykres 3. Wielkość środków transferowanych przez poszczególne grupy emigrantów wyodrębnione ze względu na kraj zatrudnienia i typ emigracji (w mln euro)

Z analizy struktury transferów wynika, że coraz większą rolę odgrywają w nich pieniądze od migrantów długookresowych. W 2013 r. udział tych transferów w ogólnej kwocie wyniósł 67,0%, podczas gdy w 2004 r. gdy proces emigracji zarobkowej dopiero się rozpoczynał, udział ten wynosił 39,0%. Obserwowana zmiana w obrębie transferów jest w dużym stopniu pochodną zmiany struktury samej migracji, w której rośnie udział migrantów długookresowych. Warto jednak zwrócić uwagę, że mimo wzrostu udziału środków transferowanych przez emigrantów długookresowych ich wielkość podobnie jak wielkość środków od migrantów krótkookresowych wykazuje tendencję spadkową w szczególności w stosunku do lat 2007 – 2008. W dużym uproszczeniu w przypadku migrantów długookresowych wraz z trwaniem migracji zmianie ulegają czynniki determinujące wysokość i

częstotliwość przekazywanych środków. Dlatego też mimo wzrostu ogólnej liczby emigrantów długookresowych, przesyłane przez nich transfery maleją. Wyjaśnienie tego zjawiska w oparciu o wyniki badania sondażowego zostało przedstawione w dalszej części materiału.

Ramka 1. Sposób ujęcia środków z tytułu pracy za granicą w bilansie płatniczym

W statystyce bilansu płatniczego emigracja zarobkowa, znajduje swoje odzwierciedlenie w aż czterech pozycjach. Są to kolejno:

- wynagrodzenia pracowników - ujmowane w pozycji dochody pierwotne - to kwota brutto całości wynagrodzeń z tytułu pracy osiągniętych przez osoby pracujących za granicą krócej niż rok.
- wydatki pracowników sezonowych i przygranicznych (wyłącznie pracownicy krótkookresowi) - związane są z pobytem za granicą, w bilansie płatniczym są one ujmowane w podróżach zagranicznych będących częścią usług
- podatki płacone za granicą rządowi innych państw (wyłącznie pracownicy krótkookresowi⁶) - ujmowane w dochodach wtórnych
- przekazy zarobków - to część wynagrodzeń przekazywana do rodzin w kraju przez osoby pracujące za granicą dłużej niż rok, które swoje centrum zainteresowania ekonomicznego mają w kraju będącym miejscem ich pracy - także ujmowane w dochodach wtórnych.

Wynagrodzenia pracowników i przekazy zarobków, ujmowane są po stronie przychodów, natomiast wydatki pracowników sezonowych i przygranicznych oraz płacone przez nich podatki po stronie rozchodów, dlatego w poniższej tabeli zaprezentowane zostały ze znakiem minus.

Tabela 1. Oszacowanie środków przekazywanych do kraju z tytułu pracy Polaków za granicą według pozycji bilansu płatniczego - dane w mln EUR.

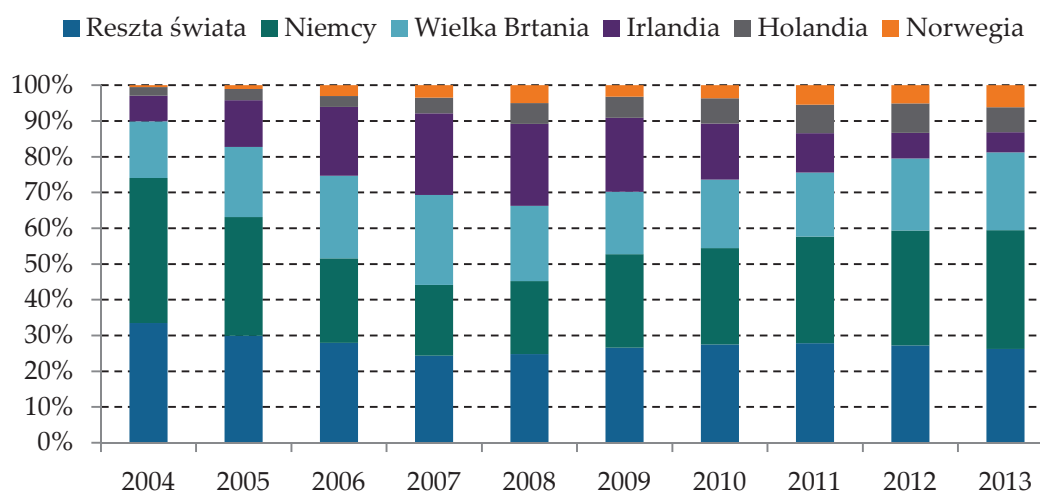
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Wynagrodzenia pracowników	2,9	3,8	4,4	4,5	3,9	3,2	3,0	2,7	2,7	2,5
Podatki	-0,4	-0,5	-0,6	-0,6	-0,6	-0,5	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
Wydatki pracowników sezonowych i przygranicznych	-1,1	-1,4	-1,6	-1,7	-1,4	-1,1	-1,0	-0,9	-0,8	-0,8
Przekazy zarobków	0,9	1,5	2,3	3,1	3,2	2,6	2,7	2,7	2,7	2,7
Środki przekazane do Polski	2,3	3,3	4,5	5,3	5,2	4,3	4,3	4,2	4,2	4,1

Pieniądze, które faktycznie napływają do kraju, przedstawione w Tabeli 8. jako „Środki przekazywane do Polski” nie są prostą sumą przekazów zarobków i wynagrodzeń pracowników. Te ostatnie zawierają także środki, które Polacy wydali za granicą, tj. podatki na rzecz obcych rządów oraz wydatki na życie za granicą. Aby oszacować wielkość środków przekazane do kraju przez pracowników krótkookresowych należy pomniejszyć wynagrodzenia pracowników o te dwa składniki. Środki przekazywane przez pracowników długookresowych odpowiadają dokładnie przekazom zarobków.

⁶ Podatki płacone przez pracowników długookresowych nie są transakcjami bilansu płatniczego gdyż osoby pracujące za granicą dłużej niż rok nie są traktowani, jako rezydenci.

Analiza napływu transferów pod kątem ich geograficznego pochodzenia wykazała, że w 2013 r. dominował napływ środków z Niemiec – 34,0% i Wielkiej Brytanii – 22,0%. Na dalszych miejscach uplasowała się Irlandia i Holandia z wynikiem po 6,0%. Ogólnie z krajów Unii Europejskiej napłynęło aż 86,0% transferów. Największe znaczenie wśród krajów nienależących do wspólnoty, odgrywała Norwegia. W 2013 r. transfery z tego kraju stanowiły 5,0% wszystkich przekazanych środków.

Wykres 4. Struktura geograficzna środków przekazanych do Polski w latach 2004 - 2013

Obserwowana dominująca i wciąż rosnąca od 2009 r. pozycja Niemiec jest powrotem do sytuacji sprzed gwałtownego wzrostu migracji zarobkowej. Niemcy historycznie, jeszcze przed wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej, mimo licznych ograniczeń były popularnym kierunkiem wyjazdów do prac sezonowych. Po maju 2004 r., kiedy Wielka Brytania i Irlandia, a potem kolejne kraje zaczęły bez ograniczeń przyjmować Polaków na swoich rynkach pracy, udział środków z Niemiec w całych przekazach zaczął spadać, choć sama kwota przez cały czas utrzymywała się na wysokim stabilnym poziomie, odnotowując niewielkie wahania. Po pełnym otwarciu niemieckiego rynku pracy dla polskich pracowników w maju 2011 r. zainteresowanie tym kierunkiem zaczęło dodatkowo rosnąć, co pociągnęło za sobą wzrost napływu remittances z tego kraju. W tym samym czasie transfery z Irlandii zaczęły spadać głównie w wyniku malejącej liczby nowych migrantów krótkookresowych, którzy coraz liczniej zaczęli szukać pracy w Holandii i Norwegii.

2. Czynniki wpływające na transfery i ich wysokość

Zarysowany już wcześniej wpływ zmian w strukturze migracji na wielkość transferowanych środków można analizować bardziej szczegółowo na poziomie zmiennych determinujących remittances. Lista zmiennych poza samą liczbą emigrantów przebywających za granicą, którą można znaleźć w literaturze dotyczącej tego zjawiska jest bardzo długa i zróżnicowana w zależności od charakteru emigracji oraz sytuacji gospodarczej kraju pochodzenia i kraju przyjmującego. Głównym celem niniejszego rozdziału jest omówienie tych ze zmiennych, które udało się zbadać za pomocą sondażu. Wymienić wśród nich należy:

- długość trwania emigracji;
- poziom zarobków;
- wydatki na życie ponoszone za granicą;
- odsetek migrantów transferujących środki do kraju;
- stopień powiązania emigrantów z krajem;
- wysokość przekazywanych środków;
- częstotliwość dokonywania przekazów.

Ważnym elementem determinującym przyjętą kolejność prezentowanych wyników jest rozdzielenie wymienionych powyżej czynników na te, które wpływają na transfery od emigrantów krótkookresowych i długookresowych oraz wyjaśnienie mechanizmu, ich oddziaływania na wielkość przekazywanych kwot. W uproszczeniu proces ten wygląda następująco:

- w przypadku krótkookresowych migrantów zarobkowych, mamy do czynienia z osobami wyjeżdżającymi w celu wykonywania pracy na kilka tygodni lub miesięcy. Ponieważ wyjazd ma charakter krótkookresowy, osoby te nie wiążą się ekonomicznie z gospodarką, w której pracują. Wszelkie zarobione i niewydatkowane na miejscu środki po zakończeniu pobytu za granicą, lub jeszcze w trakcie jego trwania trafiają do kraju. Z punktu widzenia pomiaru remittances istotna jest właśnie ta

---

część wynagrodzeń, która nie jest wydawana na życie za granicą. Dodatkową zmienną determinującą wysokość środków przywiezionych do kraju jest ilość tygodni/miesiący przepracowanych za granicą. Ogólna kwota napływająca do kraju będzie rosła, jeśli wzrośnie liczba pracujących emigrantów krótkookresowych, nastąpi wydłużenie czasu pracy za granicą lub wzrośnie poziom zarobków. Analogicznie spadek, któregośkolwiek z wymienionych czynników pomniejszy, napływający strumień pieniędzy. W przypadku wielkości wydatków ponoszonych na życie za granicą zasada jest odwrotna. Im większa część dochodów jest wydatkowana na życie, tym mniejsza część trafia do kraju. Należy jednak pamiętać, że kierunki zmian poszczególnych czynników mogą być różne i np. mimo wydłużenia średniego czasu pracy za granicą o kilka tygodni lub miesięcy, wielkość napływających środków może zanotować spadek ze względu na ogólne zmniejszenie liczby emigrantów krótkookresowych, które będzie niwelowało wzrost wygenerowany dłuższym czasem pracy.

- w przypadku migrantów długookresowych ważnej jest natomiast określenie nie tyle samej liczebności populacji, ale jej części, która dokonuje transferów do kraju. O ile w przypadku krótkookresowych migrantów zarobkowych można założyć, że każdy wraca do kraju z pewnym zasobem gotówki o tyle w przypadku migrantów długookresowych nie można już przyjąć analogicznego założenia. W dalszej kolejności na kwotę trafiających do kraju środków wpływa wysokość i częstotliwość dokonywanych przekazów. W sposób pośredni znaczenie mają także osiągnięte dochody i stopień powiązania emigranta z krajem. Liczne badania nad remittances wykazały, że wraz z trwaniem migracji maleje skłonność do transferowania środków, a więc kurczy się liczba emigrantów wysyłających środki do kraju. Wraz z pobytem za granicą zmniejsza się także wysokość i częstotliwość przesyłanych pieniędzy⁶. Jednym z powodów może być rozluźnienie relacji z bliskimi w kraju, wystarczająco dobra sytuacji finansowa rodziny lub rozpoczęcie życia rodzinnego w

---

⁶ Przegląd literatury dotyczącej tematyki remittances, i najważniejsze wyniki prowadzonych w tym obszarze badań, przedstawiono w Ramce 2.

nowym kraju poprzez ściągnięcie do kraju emigracji członków rodziny lub założenie rodziny już na miejscu. Poza rozluźnieniem relacji z krajem pochodzenia i uwarunkowaniami rodzinnymi, dłuższy pobyt za granicą często wiąże się z przyjęciem standardu życia związanego z wyższymi wydatkami, co automatycznie zmniejsza pulę środków, jaka mogłaby być przekazana do kraju.

Aby w czytelny sposób zaprezentować poszczególne czynniki i ich wpływ na wysokość transferów, przyjęto następującą kolejność prezentowanych wyników. Na początku omówione zostanie kształtowanie długość trwania emigracji, w szczególności podział emigrantów na krótko- i długookresowych. Ułatwi to prezentację i analizę kolejnych zmiennych, które są zależne od długości trwania emigracji. W dalszej kolejności zaprezentowany zostanie również w kontekście emigrantów krótko- i długookresowych potencjał finansowy do transferowania środków mierzony za pomocą poziomu zarobków i wydatków ponoszonych w związku z pobytym za granicą. Kolejne z prezentowanych wyników sondażu będą dotyczyły już tylko emigrantów długookresowych i będą się odnosiły do określenia odsetka osób dokonujących transferów oraz stopnia powiązania emigrantów z krajem, mocno wpływającego na decyzję o przekazywaniu środków. Ostatnia omówiona kwestia będzie dotyczyła wysokości i częstotliwości wysyłania transferów do kraju.

Ramka 2. Najważniejsze czynniki wpływające na wysokość transferów – przegląd literatury

Prowadzone od początku lat 80-tych ubiegłego wieku teoretyczne i empiryczne rozważania nad remittances oscylują wokół poszukiwania odpowiedzi na cztery pytania: Kto dokonuje transferów? Dlaczego ich dokonuje? Od czego zależy wysokość przekazywanych kwot? Jaki jest ich wpływ na gospodarkę? Ze względu na złożoność zjawiska, prowadzone prace nawet, jeśli koncentrują się na jednym z tych obszarów, po części dostarczają odpowiedzi także na pozostałe z nich a wyjaśnień szukają zarówno wśród zmiennych mikroekonomicznych jak i makroekonomicznych. Z punktu widzenia niniejszego opracowania najistotniejsze jest pytanie o wysokość dokonywanych przekazów i ich determinanty. Jednak zidentyfi-

---

kowanie jednostek, które są skłonne przekazywać część swoich dochodów do kraju oraz pobudek, które nimi kierują także jest istotne, gdyż wpływa na globalną kwotę środków trafiających do kraju.

W jednej z pierwszych teoretycznych prac nad zagadnieniem remittances, stanowiącej punkt wyjścia do podejmowanych w kolejnych latach badań, Lucas i Stark (1985) wyróżnili kilka najważniejszych motywów transferowania środków. Znalazły się wśród nich: altruizm, czyli czerpanie satysfakcji z dobrobytu rodziny, która pozostała w kraju; zabezpieczenie swoich interesów w kraju jak np. zwiększenie szans na dziedziczenie majątku lub zagwarantowanie możliwości powrotu; doraźne wsparcie w przypadku doświadczenia przez rodzinę trudnej sytuacji związanej ze zwiększonymi wydatkami finansowymi jak np. choroba. Lista ta była w kolejnych latach uzupełniana przez innych badaczy zajmujących się tą tematyką. Wśród najważniejszych dopisanych do wymienionych powyżej motywów wymienić należy zapłatę rodzinie za świadczone usługi np. opiekę nad dziećmi czy pozostawionym majątkiem (Cox, Eser i Jimenez 1997) i spłatę kosztów poniesionych przez rodzinę w związku z edukacją emigranta i sfinansowaniem jego wyjazdu (Poirine, 1997).

Jeśli chodzi o czynniki determinujące wysokość przekazywanych kwot, jednym z pierwszych opisanych, jest wysokość osiąganych za granicą zarobków (Baneerje, 1984). Według wyników badań, istnieje pozytywna zależność między wysokością zarobków a wysokością transferów (migranci mają więcej środków, którymi mogą się dzielić). Co więcej, relacja ta pozostaje prawdziwa bez względu na motyw przekazywania środków. Z drugiej strony, jeśli rosną dochody rodziny w kraju, wysokość przekazywanych kwot maleje (Funkhouser, 1995). Ponadto według tej samej pracy, poza samym poziomem zarobków na wielkość transferów wpływa także poziom konsumpcji. Im jest on wyższy, tym mniej środków może zostać przeznaczonych na transfery do kraju. Również obecność w kraju emigracji kolejnego członka gospodarstwa domowego zmniejsza wysokość transferów. Wynika to z dwóch czynników. Po pierwsze, jak stwierdzili Agarwal i Horowitz (2002) emigrant przestaje być jedyną osobą odpowiedzialną za przekazywanie środków w związku z czym wysyłane przez niego kwoty mogą być mniejsze (z perspektywy gospodarstwa domowego otrzymującego środki ogólna kwota transferów może jednak wzrosnąć, jeśli będą one przekazywane przez więcej niż jedną osobę). Po drugie, wyjazd kolejnego emigranta może także oznaczać zmniejszenie liczby osób w kraju, które do tej pory otrzymywały wsparcie i przez to transfery mogą być niższe. W szczególności, spadek taki jest obserwowany jeśli kolejnym emi-

grantem jest współmałżonek (Funkhouser, 1995). O ile, w przypadku większości badań (Durand, Kandle, Parrdo, Masset, 1996 oraz Craciun, 2006), sam fakt posiadania współmałżonka nie wpływa na wysokość przekazów, o tyle właśnie fakt przebywania żony lub męża wraz z emigrantem za granicą wpływa negatywnie zarówno na skłonność do przekazów jak i na wysokość przekazywanych kwot (Lianos i Cavoundis, 2006). W przypadku natomiast, gdy współmałżonek pozostaje w kraju, transferowane kwoty są wyższe i rośnie prawdopodobieństwo ich wystąpienia.

Kolejnym ważnym czynnikiem wpływającym na przekazy jest długość czasu spędzonego za granicą od chwili wyjazdu z kraju, przy czym trwanie emigracji silniej wpływa na prawdopodobieństwo przekazywania środków a mniej na ich wysokość. Jak stwierdzili Dustmann i Mestres (2010), skłonność do dokonywania transferów jest wyższa w przypadku emigrantów z krótszym stażem, gdyż ich centrum zainteresowania ekonomicznego jest nadal w kraju pochodzenia (tam też przebywają członkowie ich rodzin). Do podobnego wniosku doszli Agarwal i Horowitz (2002) oraz Banerjee (1984). Wraz z pobytem za granicą więzi z rodziną w kraju stają się coraz słabsze i osłabia się poczucie satysfakcji z dobrobytu bliskich w kraju (Funkhouser, 1995).

Poza czynnikami bezpośrednio dotyczącymi emigranta, na prawdopodobieństwo przekazów i ich wysokość, wpływ ma także cały szereg czynników powiązanych z członkami gospodarstwa domowego, którzy pozostali w kraju i jego sytuacja materialna. Agarwal i Horowitz (2002), a także Lucas i Stark (1985) zidentyfikowali zależność pomiędzy wysokością transferów a liczbą członków gospodarstwa domowego, którzy pozostali w kraju. Dodatkowo, zarówno na skłonność do transferów jak i ich wysokość wpływa także wiek głowy gospodarstwa domowego, z którego wywodzi się migrant. Z innych czynników nie dotyczących bezpośrednio sytuacji emigranta w nowym kraju jest poziom zamożności rodziny. Jeśli emigrant spodziewa się odziedziczyć w przyszłości znaczny majątek, jego skłonność do demonstrowania bliskich relacji z rodziną będzie wyższa, a jej przejawem będzie właśnie transferowanie środków (Lucas i Stark, 1985). Brown (1997) stwierdził dodatkowo, że emigranci planujący powrót do kraju, mogą wysyłać więcej środków, jako inwestycję w swoje przyszłe aktywa.

Poza opisanymi powyżej czynnikami mikroekonomicznymi, nie bez znaczenia są także czynniki makroekonomiczne (zarówno w kraju przyjmującym jak i wysyłającym). Badania z tego obszaru analizują najczęściej takie czynniki jak ogólna liczba emigrantów, poziom bezrobocia, poziom płac, poziom kursów walutowych, ogólna sytuacja

ekonomiczna w obu krajach, sytuacja polityczna, poziom stóp procentowych oraz istnienie i jakość kanałów do przekazywania środków. Dość szczegółowo wątek zmiennych makroekonomicznych został przeanalizowany i opisany w opracowaniu IMF (2005). Najważniejsze płynące z niego wnioski wskazują na dobrą sytuację ekonomiczną kraju przyjmującego, jako czynnik wpływający dodatnio na poziom transferów. Emigranci, w takich warunkach mają szansę na osiągnięcie wyższych dochodów a co za tym idzie, dysponują większą sumą środków, którymi mogą podzielić się z rodziną w kraju. Słaba sytuacja gospodarcza w kraju wysyłającym lub jej nagłe pogorszenie, zwiększa natomiast zapotrzebowanie na wsparcie środkami z zagranicy i także może powodować wzrost transferów. Może także przyczynić się do wzrostu liczby osób wyjeżdżających do pracy za granicą co w efekcie powiększy ogólną liczbę środków napływających do kraju.

Z innych czynników opisanych przez IMF (2005) na uwagę zasługuje brak stabilności politycznej i ogólny niski poziom ładu społecznego w kraju pochodzenia. Może to zniechęcać emigrantów do przekazywania środków ze względu chociażby na brak korzystnego środowiska do inwestowania. Z drugiej strony, sytuacja taka może wpływać pozytywnie na poziom remittances, ze względu na trudną sytuację rodziny, która pozostała w kraju i potrzebuje dodatkowego wsparcia finansowego z zewnątrz.

Przedstawione powyżej wyniki badań nad transferami migrantów, tylko w niewielkim stopniu prezentują dorobek badań w tym obszarze. Wybrane i zaprezentowane wyniki mają na celu zarysowanie najistotniejszych obszarów, w jakich toczą się prace oraz prezentację wyników istotnych z punktu widzenia wyników badań omawianych w niniejszym opracowaniu.

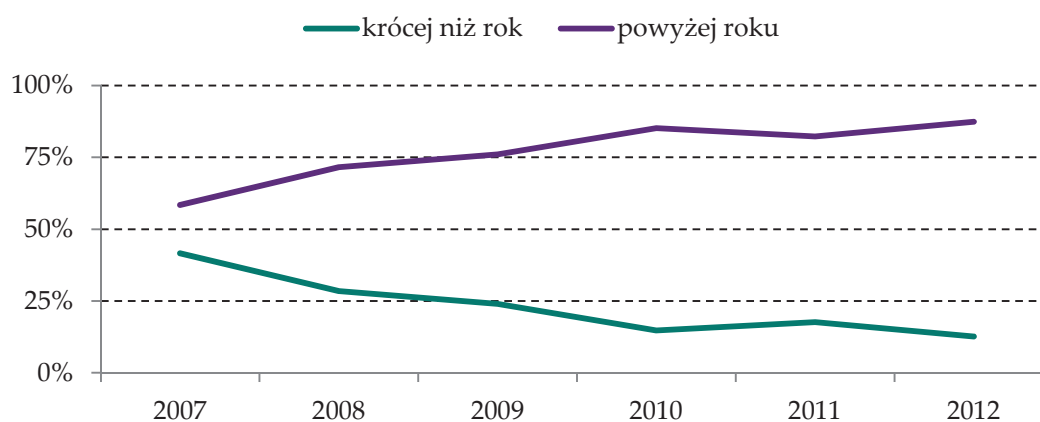
2.1 Długość trwania emigracji i plany na przyszłość

Podział emigrantów na krótko- i długookresowych oraz ustalenie dla każdej z tych grup długości czasu spędzonego za granicą pozwala na zastosowanie dla każdej z nich odpowiedniej metody szacunku remittances. Z zaprezentowanych we wprowadzeniu danych GUS wynika, że obserwowana przez 10 lat emigracja ma charakter zdecydowanie długookresowy. W ostatnich latach rośnie udział osób, dla których czas przebywania za granicą liczony jest w lata a maleje liczba emigrantów krótkookresowych. Wyniki sondażu potwierdzają występowanie takich tendencji.

Emigranci długookresowi

Według danych zgromadzonych w sondażu przeprowadzonym w 2012 r., aż 85,0% respondentów zadeklarowało, że przebywa za granicą dłużej niż rok, a więc zgodnie z przyjętą nomenklaturą są to emigranci długookresowi. W 2007 r. gdy sondaż przeprowadzany był po raz pierwszy, a więc trzy lata po wstąpieniu Polski do Unii, różnica między udziałem osób pracujących za granicą poniżej i powyżej roku nie była tak znacząca. Udziały te wynosiły odpowiednio 42,0% i 58,0%. Czyli emigrantów długookresowych było prawie o 30,0 punktów procentowych mniej niż w 2012 r. Kolejne tury badań ujawniły jednak umacniającą się wśród emigrantów tendencję do pozostawania za granicą. Co więcej, w 2012 r. w przypadku 66,0% emigrantów długookresowych, obecny wyjazd trwa już przynajmniej 3 lata.

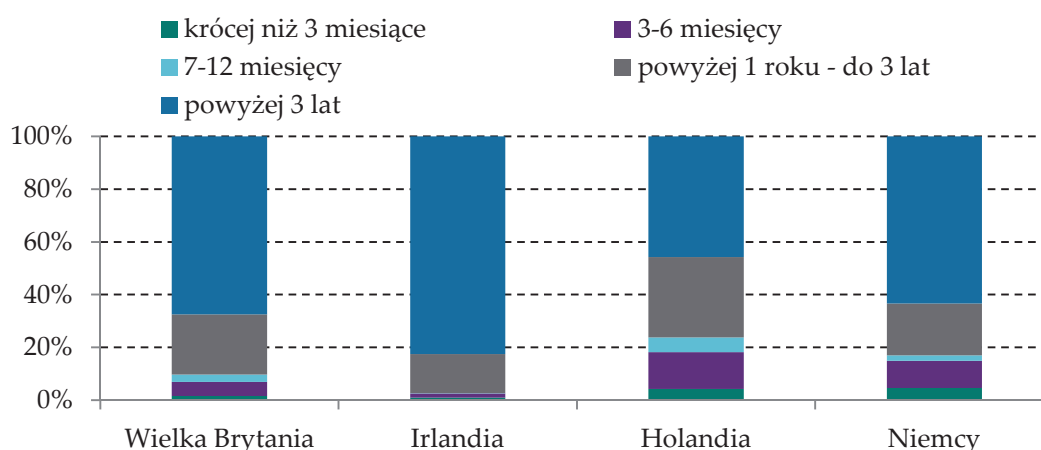
Wykres 5. Odsetek emigrantów krótko- i długookresowych według odpowiedzi udzielonych w kolejnych turach badania.

Najwyższy odsetek respondentów ze stażem migracji powyżej 3 lat zanotowano w przypadku Irlandii gdzie wyniósł on aż 83,0%. Jednocześnie procent osób przebywających w tym kraju od roku do 3 lat wyniósł 15,0% co wskazuje, że 97,0% migrantów w tym kraju to migranci długookresowi. Również wysoki procent emigrantów długookresowych zanotowano w przypadku Wielkiej Brytanii gdzie wy-

niósł on 90,0%. Najniższe wartości odsetek ten przyjmował dla Holandii – 76,0%, przy czym 31,0% to emigranci przebywający w tym kraju od roku do 3 lat.

Wykres 6. Struktura długość trwania migracji w poszczególnych krajach według wyników badania z 2012 r.

Emigranci krótkookresowi

Według wyników badania, średnio 15,0% emigracji stanowią osoby przebywające za granicą poniżej roku. Struktura długości trwania migracji w poszczególnych krajach, w których prowadzone było badanie w 2012 r. wykazywała na istotną różnicę pomiędzy krajami wyspiarskimi gdzie emigranci krótkookresowi stanowią niewielki procent całości emigracji, a krajami kontynentalnej Europy gdzie osób przebywających za granicą krócej niż rok, było około 20,0%. Wskazuje to więc na nieco odmienny charakter emigracji do tych państw co może wynikać ze specyfiki tamtejszych rynków pracy ale także ich późniejszego otwarcia dla emigrantów z nowych państw członkowskich. Konsekwencją niskiego i wciąż spadającego udziału emigrantów krótkookresowych w Wielkiej Brytanii i Irlandii jest spadek transferów od tej grupy osób. Z kolei w przypadku Niemiec i Holandii gdzie wyjazdy do prac sezonowych nadal cieszą się dużym zainteresowaniem, obserwowany jest wzrost transferowanych przez nich środków.

Według wyników ostatniego sondażu, osoby przebywające za granicą krócej niż rok przepracowały tam w 2012 r. średnio 4.7 miesiąca. Najdłużej - 5.4 miesiąca

przepracowali emigranci w Wielkiej Brytanii. Zbliżony wynik – 5.1 miesiąca uzyskano dla Holandii. Najmniej - 3.8 miesiąca przepracowali respondenci w Irlandii.

W porównaniu z wcześniejszymi turami badania, czas spędzony za granicą przez tę grupę emigrantów, uległ istotnemu skróceniu. W 2010 r. okres ten był o miesiąc dłuższy, a we wcześniejszych latach przekraczał 7 miesięcy. Skrócenie czasu pracy za granicą przekłada się bezpośrednio na zmniejszenie całkowitej kwoty zarobionej w trakcie wyjazdu a tym samym na zmniejszenie środków przywożonych czy też przekazywanych na bieżąco do kraju.

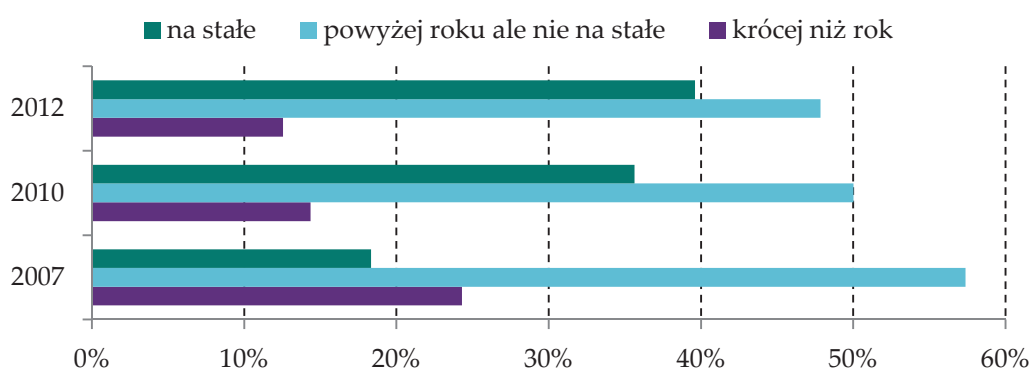
Planowane dalsze trwanie emigracji

Migranci pytani o dalsze plany związane z emigracją, najczęściej deklarują chęć powrotu do kraju – 59,0%, przy czym zdecydowana większość, bo aż 33,0% o powrocie myśli w dalszej przyszłości (nie wcześniej niż za 3 lat). Jedynie 12,0% ankietowanych planuje powrót do kraju w ciągu najbliższego roku, z czego większość stanowią migranci krótkookresowi.

Porównanie tych tendencji pomiędzy poszczególnymi krajami wykazało, że największe prawdopodobieństwo czy też chęć powrotu występuje wśród migrantów pracujących w krajach Europy kontynentalnej – 19,0% migrantów w przypadku Holandii i 16,0% w przypadku Niemiec myśli o powrocie do Polski w przeciągu roku. W przypadku Irlandii i Wielkiej Brytanii procenty te są o ponad połowę niższe. Dodatkowo warto zwrócić uwagę na kształtowanie się struktury odpowiedzi w poszczególnych turach badania. O ile w przypadku Holandii i Niemiec praktycznie nie widać różnicy między odpowiedziami udzielonymi przez respondentów w roku 2010 i 2012 o tyle w przypadku krajów wyspiarskich obserwuje się systematyczne zmniejszanie odsetka osób deklarujących chęć powrotu do kraju w przeciągu roku oraz wolniejszy, ale także spadek odsetka osób planujących powrót do kraju w bardziej odległej przyszłości. Wynika z tego zatem, że w przypadku tych dwóch państw rośnie liczba migrantów, którzy planują pozostać za granicą na

stałe. W 2007 r. osób takich w Wielkiej Brytanii było 25,0% i 12,0% w Irlandii, natomiast w 2012 r. udziały te wzrosły odpowiednio do 45,0% i 34,0%. Tak więc w momencie ostatniej tury badania prawie połowa migrantów w Wielkiej Brytanii i jedna trzecia w Irlandii nie planowała w ogóle wracać do kraju. W przypadku Niemiec i Holandii udziały te kształtowały się w 2012 r. na podobnym poziomie (odpowiednio 37,0% i 42,0%), ale w porównaniu z 2010 r. praktycznie nie uległy zmianie.

Wykres 7. Planowane dalsze trwanie migracji według wyników badania z lat 2007, 2010 i 2012.

Wyniki takie wskazują, że fala emigracji, z którą mieliśmy do czynienia po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej ma zdecydowanie charakter długookresowy i coraz bardziej osiadły o czym świadczy rosnąca liczba osób, które nie planują wracać do kraju lub rozważają taką opcję w bardziej odległej przyszłości. W przypadku emigrantów krótkookresowych poza ogólnym zmniejszeniem ich liczby w porównaniu z początkowym okresem polskiej obecności w UE, skróceniu uległo także jej trwanie. W praktyce takie zmniejszenie obu wartości powoduje zmniejszenie ogólnej kwoty środków przywożonych do kraju przez tę grupę emigrantów. W ostatnich latach kształtuje się ona na poziomie zbliżonym do tego z 2004 r. kiedy fala emigracji zarobkowej dopiero się rozpoczynała.

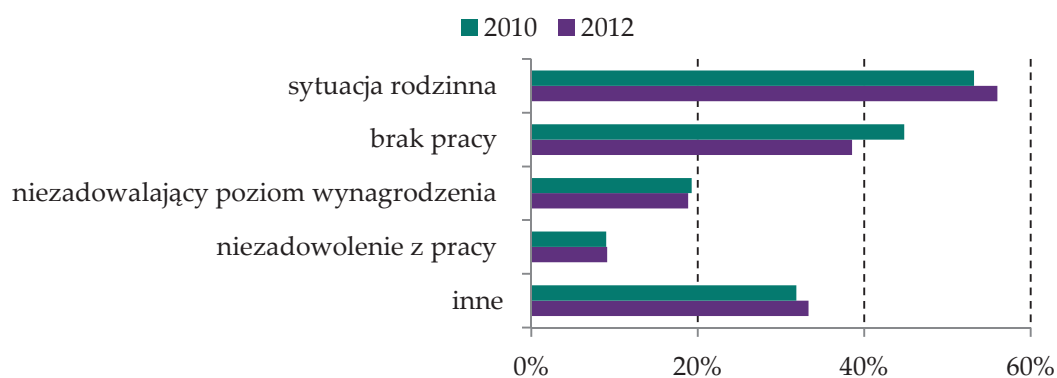
Potencjalne przyczyny powrotu

Rozważając deklaracje respondentów co do ich dalszych planów związanych z trwaniem migracji warto przyrzeć się także czynnikom, które mogą skłonić ich do

ewentualnego powrotu do kraju (badani mogli wskazywać więcej niż jedną przyczynę). Najczęściej wymienianym, potencjalnym powodem powrotu była sytuacja rodzinna – 59,0% odpowiedzi. Także często wskazywano na brak pracy, przy czym odsetek wskazań tej odpowiedzi spadł w 2012 r. w stosunku do wyników badania sprzed dwóch lat o 6 punktów procentowych, kosztem wzrostu motywów rodzinnych. Wśród innych wskazywanych odpowiedzi znalazł się niezadowolający poziom wynagrodzeń i ogólnie niezadowolenie z pracy, niewynikające z czynników płacowych. Inne wymieniane odpowiedzi jak np. warunki mieszkaniowe czy stosunek ludności lokalnej były wskazywane rzadziej i zostały na wykresie ujęte łącznie w kategorii ‘Inne’ i w sumie stanowiły jedną trzecią udzielonych odpowiedzi w obu turach badania.

Wykres 8. Potencjalne powody, mogące skłonić migrantów do powrotu według wyników sondażu w latach 2010 i 2012.

2.2 Poziom wynagrodzeń i sytuacja emigrantów na zagranicznym rynku pracy

Wynagrodzenia Polaków pracujących za granicą

Informacja o zarobkach emigrantów za granicą podobnie jak o długości trwania emigracji ma różną wagę w przypadku emigrantów sezonowych i tych przebywających za granicą przez dłuższy czas. W przypadku tej pierwszej grupy, zarobione za granicą środki pomniejszone o zapłacone podatki i wydatki na życie stanowią całość napływających od nich środków. Natomiast w przypadku emigrantów dłu-

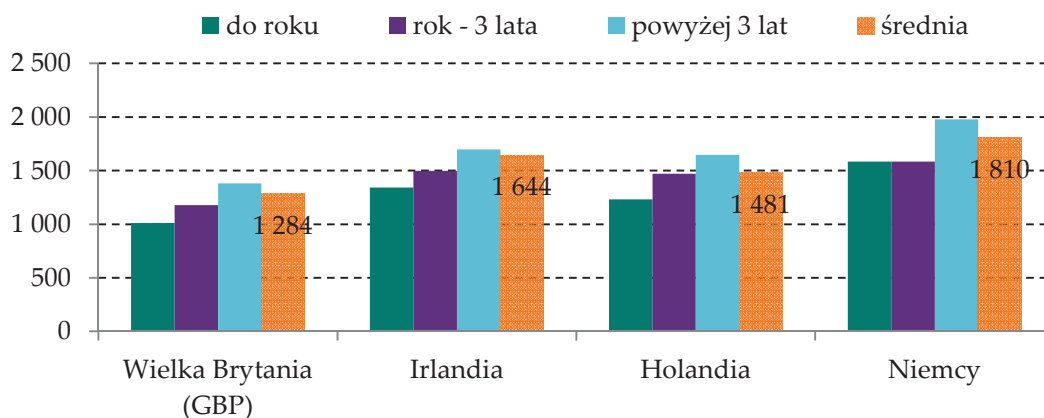

---

gookresowych decyzja o transferowaniu środków i ich wysokości uwarunkowana jest wieloma czynnikami i w zdecydowanie mniejszym stopniu niż w przypadku emigrantów krótkookresowych zależy od wysokości zarobków. Warto jednak także w przypadku tej grupy przyjrzeć się poziomowi zarobków, gdyż poza informacją na temat potencjału do przekazywania środków jest to cenna wiedza przy ogólnej analizie opłacalności emigracji i ocenie sytuacji emigrantów za granicą.

Według zebranych w 2012 r. danych, średnie zarobki Polaków za granicą wahały się w czasie badania, między 1.481 EUR brutto w Niderlandach do 1.810 EUR w Niemczech. Dodatkowa analiza uwzględniająca długość trwania emigracji wykazała natomiast, że poziom osiąganego miesięcznego wynagrodzenia jest zależny od długości trwania emigracji. Najmniej zarabiają osoby pracujące za granicą najkrócej tj. do roku. Z każdym kolejnym rokiem osiąganе wynagrodzenia rosną. Nie jest to jednak wzrost, który zbliżyłby wynagrodzenia Polaków do średniej miesięcznej płacy w danej gospodarce. Dla przykładu, Polacy pracujący w Niemczech powyżej 3 lat zarabiali średnio niecałe 2.000 EUR, podczas gdy średnia płaca w Niemczech w 2012 r. wynosiła prawie 3.400 EUR. Dopiero płace osób, które były aktywne na tym rynku jeszcze przed wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej są na poziomie zbliżonym do średniej w niemieckiej gospodarce. Podobnie wygląda sytuacja w przypadku pozostałych państw. Dodatkowa analiza rozkładów zarobków wykazała, że we wszystkich krajach dominują wynagrodzenia z niższych przedziałów.

Porównując jednak osiąganе za granicą zarobki ze średnią płacą w Polsce, która w 2012 r. wynosiła nieco ponad 3.500 PLN brutto (tj. około 850 EUR i odpowiednio 680 GBP), zarobki osiąganе za granicą, nawet przez pracowników sezonowych z najkrótszym stażem, są co najmniej o połowę wyższe niż średnie zarobki w Polsce, a w przypadku Niemiec różnica jest ponad dwukrotna. Tak więc płaca otrzymywana za granicą jest zdecydowanie wyższa od średniej w kraju, a ponieważ znaczną część emigracji stanowią osoby z małych miejscowości różnica między zarobkami za granicą a potencjalnymi zarobkami w kraju jest jeszcze większa.

Wykres 9. Wynagrodzenie brutto w kraju emigracji w zależności od długości trwania emigracji według wyników badania z 2012 r. (w EUR i GBP)

Sytuacja emigrantów na zagranicznych rynkach pracy

Odpowiedzią na pytanie o poziom zarobków Polaków za granicą może być analiza ich sytuacji na tamtejszych rynkach pracy. W odniesieniu do sektora zatrudnienia, uzyskane wyniki wskazują na koncentrację emigrantów w branżach, które bazują na dużych nakładach pracy fizycznej. W przypadku Wielkiej Brytanii i Irlandii najczęściej jest to przemysł oraz hotelarstwo i gastronomia – w sumie 45,0% i 42,0% ankietowanych. Całkiem odmienny pod względem zatrudnienia charakter ma emigracja do Holandii. Tam prawie połowę respondentów stanowiły osoby zatrudnione w rolnictwie i pokrewnych sektorach gospodarki. W przypadku Niemiec, w 2012 r. popularne były takie sektory jak przemysł i budownictwo gdzie pracowało 40,0% badanych. Sektorami, w których emigranci z Polski nie znajdują często zatrudnienia są administracja i edukacja.

Tabela 2. Struktura przebadanej próbkę według sektorów zatrudnienia w poszczególnych krajach według wyników badania z 2012 r.

	Wielka Brytania	Irlandia	Holandia	Niemcy
Rolnictwo \ ogrodnictwo \ łowiectwo \ leśnictwo	7%	5%	45%	12%
Przemysł	25%	19%	16%	24%

Budownictwo	8%	8%	9%	16%
Handel \ naprawy	8%	15%	3%	8%
Hotelarstwo i gastronomia	20%	23%	4%	8%
Transport \ gospodarka magazynowa	8%	5%	6%	3%
Administracja	3%	3%	2%	2%
Edukacja	2%	5%	2%	3%
Ochrona zdrowia \ pomoc społeczna	7%	3%	3%	10%
Inny	13%	14%	10%	15%

Analiza sytuacji w oparciu o rodzaj wykonywanej pracy również potwierdziła wcześniejsze wyniki, że większość emigrantów wykonuje prace o charakterze fizycznym. Respondenci we wszystkich krajach, które brały udział w badaniu najczęściej wykonywali proste prace fizyczne takie jak prace budowlane niewymagające kwalifikacji, sprzątanie w biurach i hotelach, obsługa klientów restauracji, zbieranie owoców czy proste prace w zakładach produkcyjnych. Nieco mniejszy, ale także wysoki był udział osób wykonujących prace fizyczne wymagające kwalifikacji jak np. spawacz, operator maszyny, krawiec czy fryzjer. Najmniej było natomiast osób zatrudnionych na stanowiskach menadżerskich wysokiego szczebla. Także niski (poza Niemcami) był odsetek osób deklarujących pracę w charakterze pomocy domowej.

Tabela 3. Struktura przebadanej próbki według wykonywanej pracy w poszczególnych krajach według wyników badania z 2012 r.

	Wielka Brytania	Irlandia	Holandia	Niemcy
menedżer wysokiego szczebla	2%	1%	0%	1%
menedżer niskiego/średniego szczebla	8%	7%	4%	3%
samozatrudnienie, prowadzenie własnego interesu	7%	6%	4%	10%
specjalista (np. prawnik, lekarz, księgowy, wykładowca, informatyk)	10%	10%	4%	13%

robotnik wykwalifikowany (np. spawacz, operator maszyny, wykwalifikowany murarz, fryzjer, krawiec)	26%	29%	26%	27%
prace proste (np. pokojówka, zbieranie owoców, kelner, robotnik budowlany)	34%	30%	46%	25%
pomoc domowa (w tym opieka nad dziećmi lub starszymi osobom)	2%	3%	2%	7%
inne	11%	13%	12%	14%

Badania jednoznacznie wykazują, że mimo kilkuletniego już doświadczenia na zagranicznych rynkach pracy, Polacy nadal zatrudniani są głównie przy pracach fizycznych. Dzieje się tak, mimo iż ich kwalifikacje zdobyte w kraju przewyższają te wymagane przy wykonywanej pracy. Prawie 70,0% badanych miało przed wyjazdem pracę stałą lub dorywczą, a prawie 80,0% emigrantów ma wykształcenie co najmniej średnie. W porównaniu z wynikami badań z wcześniejszych lat, nie widać żadnych istotnych zmian w strukturze uzyskanych wyników. Wynikałoby z tego, że albo osoby pracujące za granicą nie są zainteresowane zdobywaniem umiejętności pozwalających zajmować bardziej wyspecjalizowane stanowiska albo też stanowiska te nie są dostępne dla emigrantów z Polski. W konsekwencji zarobki emigrantów, mimo iż zdecydowanie wyższe od zarobków na analogicznych stanowiskach w Polsce, nawet w przypadku osób z długim stażem pracy za granicą znajdują się poniżej średnich zarobków w krajach, gdzie prowadzone były badania.

Porównanie odpowiedzi na temat sytuacji respondentów na rynku pracy przed wyjazdem z obecnie wykonywanym zajęciem wykazało, że odsetek osób wykonujących proste prace fizyczne obecnie jest wyższy od tego z przed wyjazdu. Może to dodatkowo potwierdzać wcześniejsze wnioski, że część emigrantów zdecydowała się podjąć za granicą prace poniżej swoich kwalifikacji.

Oczekiwania płacowe w przypadku powrotu do Polski

We wszystkich turach badania, respondentów pytano także o poziom minimalnego wynagrodzenia w Polsce, przy którym byliby skłonni powrócić do kraju. Mimo iż

Tabela 4. Wykształcenia i sytuacji na rynku pracy przed wyjazdem z kraju według wyników sondażu z 2012 r. (tabela prezentuje wybrane wyniki - poszczególne kategorie mogą nie sumować się do 100%)

	Wielka Brytania	Irlandia	Holandia	Niemcy
wykształcenie				
Podstawowe	3%	2%	3%	7%
Zasadnicze zawodowe	15%	12%	18%	25%
Średnie zawodowe	26%	31%	28%	23%
Średnie ogólnokształcące	26%	24%	27%	20%
Wyższe	29%	32%	23%	24%
sytuacja na rynku				
praca stała	48%	58%	38%	41%
praca dorywcza	18%	15%	26%	25%
nie pracowałem	35%	27%	36%	34%
rodzaj wykonywanej pracy				
menedżer wysokiego szczebla	1%	2%	1%	1%
menedżer niskiego/średniego szczebla	7%	7%	4%	4%
samozatrudnienie, prowadzenie własnego interesu	11%	10%	8%	8%
specjalista (np. prawnik, lekarz, księgowy, wykładowca, inf)	13%	16%	7%	13%
robotnik wykwalifikowany (np. spawacz, operator maszyny, wykwalifikowany murarz, krawiec)	28%	28%	30%	30%
prace proste (np. pokojówka, zbieranie owoców, kelner)	21%	17%	25%	16%
sektor zatrudnienia				
Rolnictwo \ ogrodnictwo \ łowiectwo \ leśnictwo	7%	5%	45%	12%
Przemysł	25%	19%	16%	24%
Budownictwo	8%	8%	9%	16%
Handel \ naprawy	8%	15%	3%	8%
Hotelarstwo i gastronomia	20%	23%	4%	8%
Transport \ gospodarka magazynowa	8%	5%	6%	3%
Edukacja	2%	5%	2%	3%
Ochrona zdrowia \ pomoc społeczna	7%	3%	3%	10%

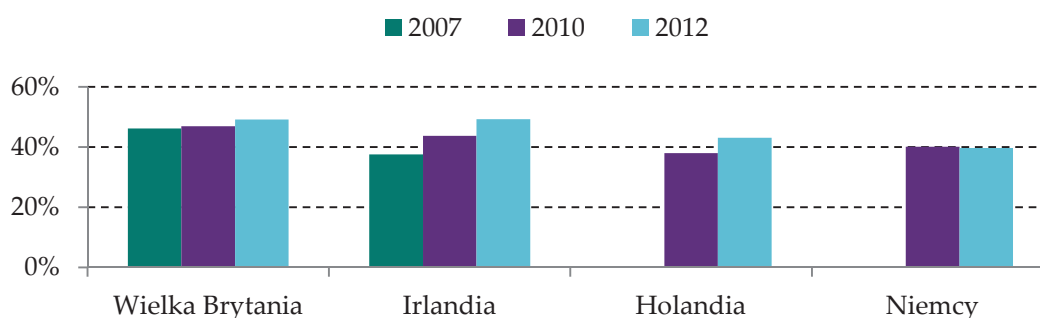
na przestrzeni 10 lat średnia płaca w Polsce wzrosła znacząco z 2.2 tys. zł brutto w II kwartale 2004 r., kiedy Polska wstępowała do UE do poziomu 3.7 tys. zł brutto na koniec 2013 r. dysproporcja między zarobkami w Polsce, a oczekiwaniami emigran-

tów i zarobkami w krajach unijnych nadal pozostaje znacząca. Wskazana przez respondentów w 2012 r. kwota, przy której zdecydowaliby się na powrót oscylowała w okolicach 5.3 tys. zł netto. Najmniej – 4.9 tys. zł netto przekonałoby do powrotu osoby pracujące w Holandii, najwięcej 5.5 tys. zł na rękę chcieliby mieć zapewnione Polacy pracujący w Irlandii. W tym samym czasie minimalna płaca w Irlandii i Holandii wynosiła 1.5 tys. EUR, a w Wielkiej Brytanii 1.0 tys. GBP.

2.3 Wydatki na życie ponoszone za granicą

Aby na podstawie informacji o wysokości zarobków można było ocenić potencjał emigrantów do transferowania środków oraz opłacalność emigracji, należy określić poziom wydatków ponoszonych przez nich na miejscu w związku z pracą za granicą. Poprzez koszty pobytu, czy też wydatki na życie rozumie się wszelkie wydatki ponoszone przez emigrantów w kraju emigracji w tym na wyżywienie, mieszkanie, transport, odzież, ale także wydatki na kulturę, rozrywkę, zdrowie i wszelkie inne towary i usługi. Ankietowani w czasie badania byli dokładnie informowani, co kryje się pod tym sformułowaniem i proszeni o uwzględnienie wszystkich swoich wydatków.

Wykres 10. Wydatki związane z życiem za granicą, jako procent miesięcznego wynagrodzenia netto według wyników sondażu z lat 2007, 2010 i 2012.

Uzyskane w 2012 r. wyniki wskazują, że ponoszone na miejscu wydatki są zbliżone pomiędzy krajami o podobnej strukturze emigracji. W przypadku Wielkiej Brytanii i Irlandii gdzie mamy do czynienia prawie wyłącznie z emigrantami długookreso-

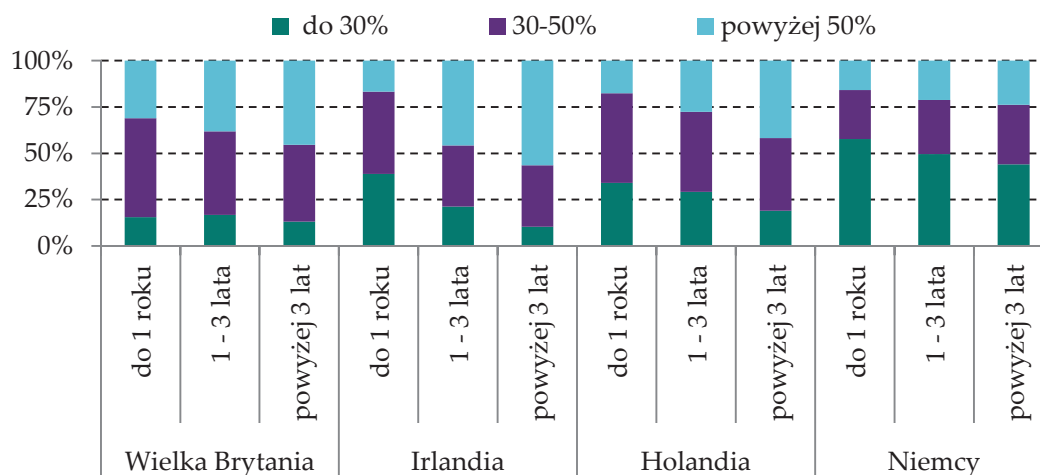
---

wymi, średnie wydatki stanowiły około 50,0% miesięcznego wynagrodzenia. W Niemczech i Holandii gdzie z kolei obserwowana jest większa liczba emigrantów krótkookresowych, wydatki te były niższe i wyniosły średnio około 40,0%. W rozbięciu na rodzaje emigracji, średnie wydatki w tych krajach stanowiły natomiast 37,0% miesięcznych zarobków w przypadku emigrantów krótkookresowych i 48,0% w przypadku pracujących za granicą dłużej niż rok. W porównaniu z wynikami wcześniejszych badań widać powolny wzrost tych wydatków w relacji do osiągniętych zarobków. Najniższe wartości relacja ta przyjmowała w 2007 r., czyli w początkowej fazie emigracji.

Obserwowany systematyczny wzrost średnich wydatków na życie wiąże się ze wzrostem udziału wśród emigrantów osób przebywających za granicą długookresowo. Wraz z długością trwania emigracji rośnie udział osób wydających na życie za granicą ponad połowę swoich zarobków. Jedynie w przypadku Niemiec dominującą grupę stanowią osoby deklarujące wydatki na poziomie poniżej 30,0% wynagrodzeń. Może to wynikać z poziomu osiągniętych tam zarobków, który jest najwyższy spośród wszystkich porównywanych państw oraz większego udziału emigrantów krótkookresowych w tym kraju.

W przypadku emigrantów krótkookresowych, zaprezentowany poziom wydatków ponoszonych za granicą jest dopełnieniem informacji koniecznej do oszacowania wysokości środków napływających do kraju z tytułu ich pracy za granicą. Z przeprowadzonej w tym punkcie analizy wynika, że emigranci krótkookresowi wydają na swój pobyt za granicą około 37,0% miesięcznego wynagrodzenia netto. Całą resztę, czyli około 60,0% przywożą ze sobą wracając do kraju lub przesyłają jeszcze w trakcie pobytu za granicą.

Wykres 11. Procent wynagrodzenia przeznaczany na wydatki związane z życiem za granicą w zależności od długości trwania emigracji w poszczególnych krajach według wyników badania z 2012 r.

Wydatki na mieszkanie

Analizując wysokość wydatków ponoszonych za granicą warto spojrzeć jak kształtuje się sytuacja mieszkaniowa emigrantów, gdyż to właśnie koszty związane z zakwaterowaniem, pochłaniają istotną część ich budżetu. Jak można by się spodziewać, wybór miejsca zamieszkania jest zróżnicowany w zależności od długości trwania emigracji. Osoby wyjeżdżające do pracy na krótki okres najczęściej decydują się na tańsze rozwiązania takie jak wynajem pokoju w mieszkaniu lub domu lub jeszcze inne, niesamodzielne formy zakwaterowania (w sumie ponad połowa ankietowanych), podczas gdy osoby przebywające za granicą długookresowo częściej decydują się na samodzielny wynajem lub nawet zakup nieruchomości. Wśród emigrantów długookresowych w 2012 r. spośród wszystkich przebadanych osób, 11,0% zadeklarowało, że posiada własne mieszkanie lub dom, przy czym średnia długość migracji dla tych osób wynosiła ponad 6 lat. Osoby samodzielnie wynajmujące mieszkanie lub dom stanowiły 49,0% badanych. W przypadku tej grupy średnia długość pobytu za granicą wynosiła 4.5 roku. Warto także zwrócić uwagę, że wśród emigrantów w Holandii i Niemczech popularne jest mieszkanie w pomieszczeniu udostępnionym przez pracodawcę lub w hotelu pracowniczym, pod-

czas gdy zjawisko takie praktycznie nie występuje w Wielkiej Brytanii i Irlandii. Może to tłumaczyć dużo niższy poziom wydatków ponoszony przez osoby pracujące w Niemczech w porównaniu z innymi krajami i stwarzać większy potencjał do przekazywania środków do kraju.

Tabela 5. Obecne warunki mieszkaniowe w zależności od długości trwania emigracji według wyników badania z 2012 r.

	Wielka Brytania		Irlandia		Holandia		Niemcy	
	do roku	powyżej roku	do roku	powyżej roku	do roku	powyżej roku	do roku	powyżej roku
własne mieszkanie\dom	5%	12%	11%	6%	2%	14%	2%	16%
wynajęte samodzielne mieszkanie\dom	27%	52%	33%	66%	5%	36%	24%	50%
wynajęty samodzielny pokój w mieszkaniu\domu	49%	25%	22%	24%	25%	20%	22%	9%
wynajmowany pokój i dzielony z innymi osobami (nie rodziną)	10%	5%	0%	3%	11%	5%	6%	5%
pomieszczenie udostępnione przez pracodawcę lub w hotelu pracowniczym	1%	1%	0%	0%	52%	20%	40%	16%
inne	8%	5%	33%	2%	4%	4%	5%	4%

Uzyskane wyniki implikują dwa ważne wnioski w kontekście remittances i ogólnie prognoz, co do dalszego kontynuowania emigracji. Po pierwsze osoby, które zdecydowały się na zakup nieruchomości, traktują swój pobyt za granicą długookresowo, ich związek z nowym miejscem zamieszkania jest silny, a przez to słabsze są relacje z krajem i mniejsza skłonność do transferowania środków. Po drugie, posiadanie własnej nieruchomości lub samodzielny wynajem wiąże się zazwyczaj z większymi miesięcznymi kosztami (spłata kredytu, wyższy koszt najmu niż w przypadku współdzielenia mieszkania z innymi najmującymi), a co za tym idzie mniej środków pozostaje na transfery do kraju.

2.4 Frakcja emigrantów długookresowych przekazujących środki do kraju

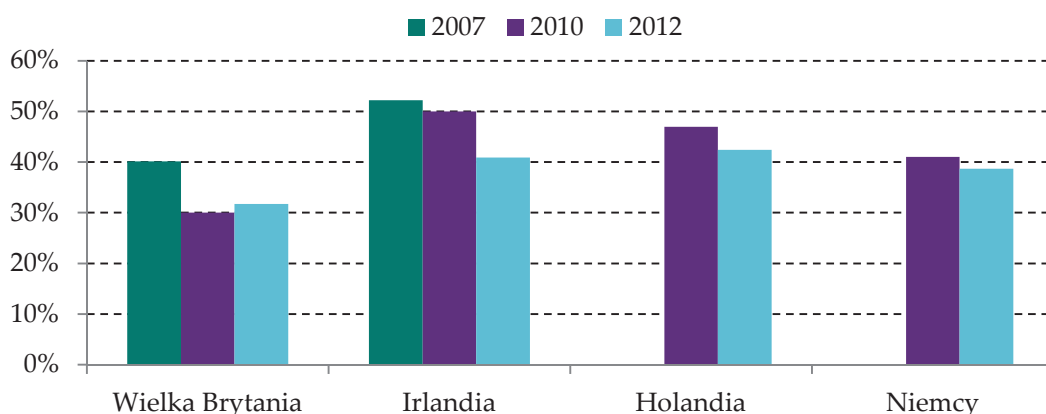
Jak wspomniano już we wcześniejszych fragmentach tego rozdziału nie wszyscy emigranci długookresowi (bo tylko w ich przypadku rozpatrywana jest ta zmienna) przekazują środki do Polski. Może to wynikać z wystarczająco dobrej sytuacji finansowej rodziny w kraju lub z prostego faktu, że rodzina emigranta mieszka wraz z nim za granicą. Czasem też, sama emigracja nie miała na celu poprawy sytuacji rodziny w kraju, a np. lepsze perspektywy rozwoju, więc i w tym przypadku transfery mogą nie wystąpić. Powodów, dla których emigranci dokonują lub nie transferów może być wiele, w odniesieniu jednak do wielkości środków napływających z zagranicy kluczowe jest ustalenie, jaki procent emigrantów przekazuje pieniądze i jak zmienia się on na przestrzeni lat.

Według wyników sondażu z 2012 r. procent migrantów długookresowych, którzy zadeklarowali przekazywanie środków do kraju wyniósł 37,0%. Najwięcej takich osób – 42,0% było w Niemczech i Irlandii – 41,0%, najmniej – 32,0% w Wielkiej Brytanii. Dla porównania w 2010 r. procent ten dla całej przebadanej próbki był wyższy i wynosił 40,0%, a w 2007 r., czyli trzy lata po wstąpieniu Polski do UE – 46,0%.

Porównując wyniki pomiędzy krajami widoczna jest istotna różnica pomiędzy procentem ankietowanych deklarujących przekazywanie środków w Wielkiej Brytanii i w pozostałych państwach. Różnica ta jest trudna do wyjaśnienia, jednak systematycznie występuje w kolejnych turach badaniach i najprawdopodobniej wynika z cech specyficznych tylko dla migrantów w tym kraju.

Obserwowany spadek odsetka emigrantów deklarujących wysyłanie środków w kolejnych turach badania potwierdza teorię o wygasaniu w czasie skłonności do transferowania środków. W liczbach rzeczywistych natomiast ilość emigrantów przebywających za granicą długookresowo rośnie w związku ze zmianą struktury emigracji (w 2012 r. według danych GUS z ogólnej liczby 2 213 tys. emigrantów około 75,0% przebywało za granicą powyżej 12 miesięcy podczas gdy w 2007 r. na

Wykres 12. Odsetek migrantów transferujących środki do kraju według wyników badania z lat 2007, 2010, 2012.

2 270 tys. emigrantów przypadało ich około 50,0%). Jest to jeden z powodów, dlaczego mimo zmniejszenia odsetka osób transferujących środki, nie obserwuje się gwałtownego spadku ogólnej kwoty transferów.

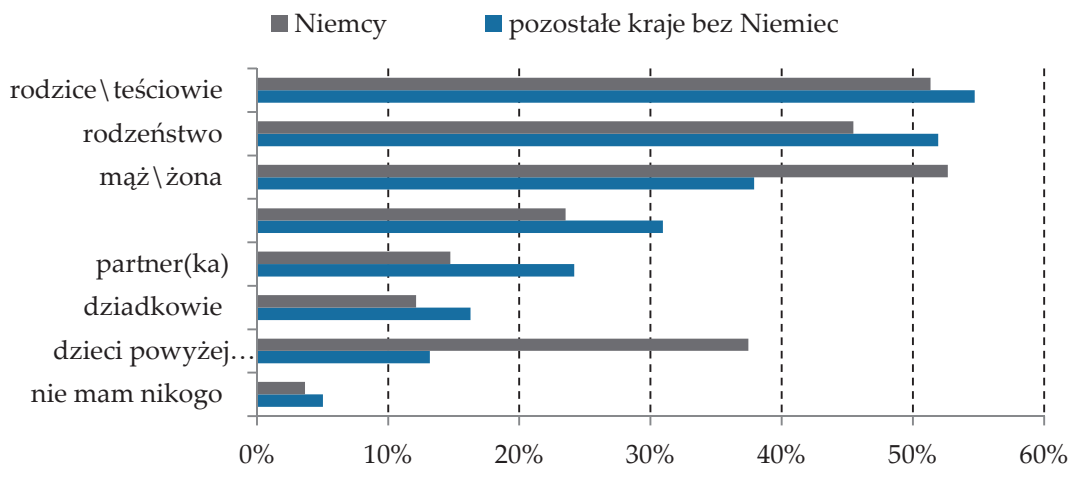
2.5 Powiązanie emigrantów z Polską i krajem emigracji

Wskazówką mówiącą o stopniu powiązania emigrantów z krajem, w którym pracują może być omawiana w punkcie 2.3 ich sytuacja mieszkaniowa. W przypadku osób posiadających własne mieszkanie lub dom, relacje z nowym krajem najprawdopodobniej są dużo silniejsze niż z Polską i w ich przypadku można spodziewać się mniejszych lub zerowych transferów do kraju. Również samodzielny wynajem nieruchomości, może wskazywać, na poszukiwanie stabilizacji w nowym miejscu zamieszkania i oznaczać zorientowanie raczej na życie i wydatki za granicą niż w kraju.

Innymi czynnikami, które mogą dawać pewne rozeznanie w stopniu powiązania emigrantów z Polską i stymulować transferowanie środków do kraju jest sytuacja rodzinna. Należy jednak zaznaczyć, że ważny jest nie tyle sam fakt posiadania rodziny, ale miejsca jej zamieszkania. W przypadku, gdy respondent ma liczną rodzinę, która mieszka w dalszym ciągu w Polsce istnieje duże prawdopodobieństwo, że będzie on wspomagał ją przekazami pieniężnymi. Jeśli natomiast osoba pracująca

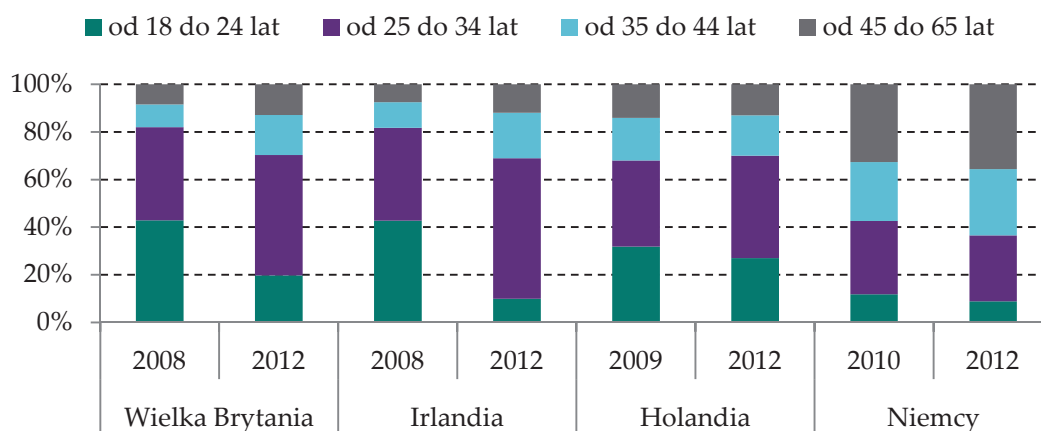
za granicą, mieszka tam z innymi członkami swojej rodziny (jako członek rodziny traktowany był także w badaniu partner/partnerka), przesyłanie środków do kraju może być zbędne i w przypadku tego migranta zjawisko takie nie wystąpi.

Wykres 13. Sytuacja rodzinna emigrantów według wyników badania z 2012 r.

Dane ankietowe pozwalają stwierdzić, że w badanej populacji dominowały osoby posiadające jedynie rodziców i rodzeństwo, jako najbliższą rodzinę. Udziały te w całej przebadanej próbie wyniosły odpowiednio 55,0% i 50,0%. Wynika to z faktu, że emigrują głównie ludzie młodzi, choć widoczna jest tu istotna różnica między emigracją w Niemczech, a pozostałymi krajami. Aż 70,0% z przebadanych w 2012 r. w Holandii, Irlandii i Wielkiej Brytanii nie przekroczyło 35 roku życia. W przypadku Niemiec dominują natomiast osoby w wieku 35-54 (52,0% badanych). Stąd też całkiem odmienna jest sytuacja rodzinna osób pracujących w Niemczech i w pozostałych krajach. W przypadku Niemiec w związku małżeńskim w chwili badania było aż 53,0% respondentów, w przypadku pozostałych krajów osób takich było 26,0%. Podobne rozbieżności, także spowodowane różnicami w strukturze wiekowej migrantów można zaobserwować, jeśli chodzi o posiadanie dzieci. W trzech pierwszych państwach 29,0% ankietowanych zadeklarowało posiadanie małoletniego dziecka, a 9,0% dzieci powyżej 18 roku życia. W przypadku Niemiec obie te wartości są zdecydowanie wyższe i wynoszą odpowiednio 37,0% i 29,0%.

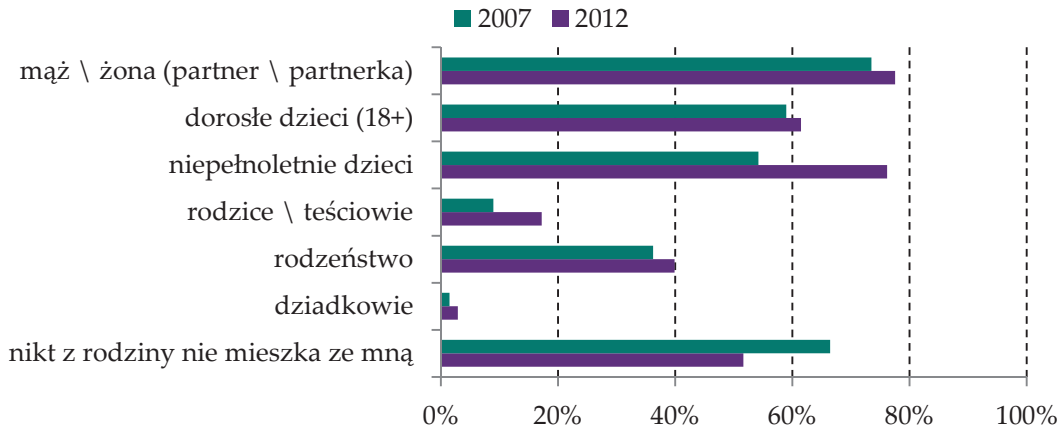
Wykres 14. Struktura wiekowa badanej próbki w poszczególnych krajach w 2012 r.

Co do miejsca przebywania członków rodziny, z zebranych danych wynika jednoznacznie, że częste są przypadki, kiedy cała rodzina lub jej część mieszka wraz z ankietowanym w kraju migracji, dlatego w kontekście remittances dużo dokładniej przeanalizowano wyniki sondażu pod tym kontem. Z odpowiedzi udzielonych przez respondentów w 2012 r. wynika, że spośród osób, które posiadają przynajmniej jednego członka rodziny – 37,0% zadeklarowało, że nikt nie mieszka z nim w kraju emigracji. W przypadku 47,0% respondentów, w kraju emigracji przebywał także współmałżonek, a 32,0% przebywało na emigracji wraz z dziećmi. Znacznie mniejszy był odsetek osób deklarujących, że za granicą mieszka z nimi rodzeństwo lub rodzice.

W porównaniu z wynikami badania z 2007 r. sytuacja ta zmieniła się dość istotnie. W 2007 r. deklarację, że nikt z rodziny nie przebywa na emigracji złożyło 66,0% badanych. Największe różnice pomiędzy porównywanymi okresami dotyczą dzieci. W 2007 r. tylko 54,0% badanych deklarowało, że w kraju emigracji mieszkają z nimi nieletnie dzieci. W 2012 r. odsetek ten wynosił już 63,0%. Wzrost dotyczył także dzieci pełnoletnich ale już w zdecydowanie mniejszym stopniu. Istotną różnicę widać też w przypadku deklarowanego odsetka współmałżonków (partnerów) przebywających wraz z migrantem za granicą.

Wykres 15. Czy ktoś z najbliższej rodziny mieszka z Panem(ią) w kraju emigracji? porównanie struktury odpowiedzi dla wyników badania w latach 2007 i 2012.

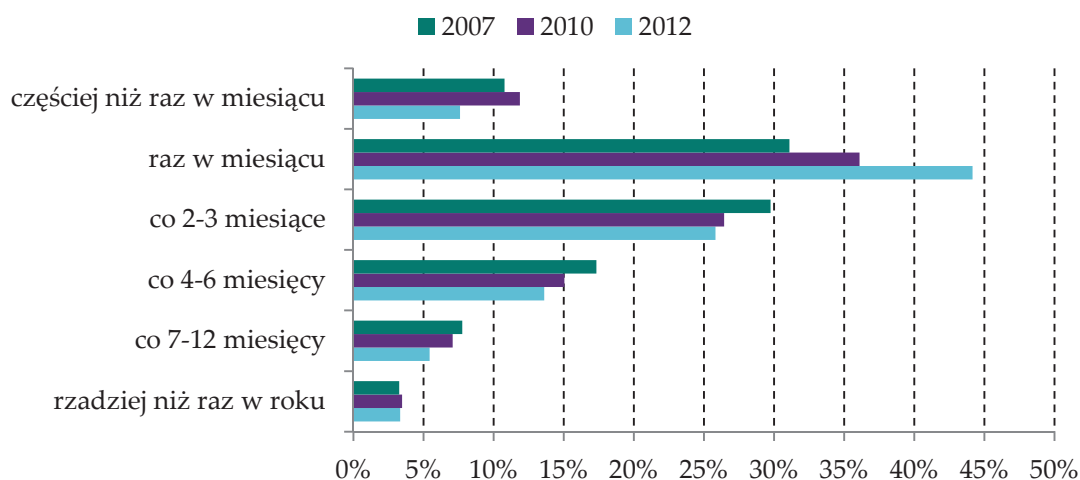
Coraz liczniejsze dołączanie członków rodziny do osoby, która wyjechała do pracy za granicą może tłumaczyć systematycznie zmniejszanie się odsetka osób deklarujących wysyłanie transferów do Polski. Ponadto, rodzinny tryb życia na emigracji wiąże się z większymi wydatkami ponoszonymi na miejscu, co z kolei zmniejsza potencjał finansowy do wspierania rodziny, która pozostała w kraju.

2.6 Wysokość i częstotliwość transferów

Częstotliwość przekazywania środków

Patrząc na wyniki sondażu w poszczególnych latach można zauważyć dużą powtarzalność modelu transferowania środków, jeśli chodzi o częstotliwość ich dokonywania. Polscy emigranci są bardzo systematyczni w przekazywaniu środków do kraju. Ponad połowa – 52,0% z dokonujących transferów osób, robi to raz w miesiącu lub nawet częściej. Można zatem stwierdzić, że środki, które trafiają do kraju nie są okazjonalnym zasileniem budżetu gospodarstwa, z którego pochodzi emigrant, a jego stałym składnikiem. Co ciekawe na przestrzeni lat widoczny jest wzrost liczby osób regularnie transferujących środki do kraju.

Wykres 16. Deklarowana częstotliwość dokonywania transferów według wyników badania z 2012 r.

Nie bez znaczenie we wzroście odsetka migrantów transferujących środki, jest uwzględnienie w kolejnym badaniu Niemiec i Holandii. Pełne otwarcie niemieckiego rynku pracy dla Polaków w maju 2011 r. pozwoliło dużej części migrantów krótkookresowych pozostać w tym kraju i przejść do kategorii emigrantów długookresowych. To właśnie w przypadku Niemiec odsetek osób transferujących środki raz w miesiącu jest najwyższy – 52,0%. Łącznie z migrantami transferującymi środki częściej niż raz w miesiącu stanowili oni w sumie 58,0%. Analogiczny wynik uzyskano dla Holandii z tym, że w przypadku tego kraju dużo większą część stanowiły osoby przekazujące środki częściej niż raz w miesiącu. Sytuacja ta jest o tyle ciekawa, że w przypadku Irlandii i Wielkiej Brytanii procent osób transferujących pieniądze z tak dużą częstotliwością nigdy nie był tak wysoki, nawet w 2007 r. gdy migracja w tych krajach była w początkowej fazie. Może być to kolejny dowód na całkowicie odmienny charakter emigracji pomiędzy badanymi krajami.

Warto jednak podkreślić, że uwzględnienie w badaniu Holandii i Niemiec nie było jedynym powodem ogólnego wzrostu częstotliwości dokonywanych transferów. Również w przypadku Wielkiej Brytanii i Irlandii zaobserwowano niewielki wzrost odsetka osób transferujących środki raz w miesiącu i częściej.

Tabela 6. Częstotliwość dokonywania przekazów w poszczególnych krajach w zależności od długości trwania emigracji według wyników badania z 2012 r.

	od roku do 3 lat	powyżej 3 lat
	Wielka Brytania	
co najmniej raz w miesiącu	52%	34%
co 2-3 miesiące	29%	27%
co 4-12 miesięcy	16%	33%
rzadziej niż raz w roku	3%	6%
Irlandia		
co najmniej raz w miesiącu	50%	49%
co 2-3 miesiące	31%	26%
co 4-12 miesięcy	16%	22%
rzadziej niż raz w roku	4%	3%
Holandia		
co najmniej raz w miesiącu	60%	48%
co 2-3 miesiące	20%	33%
co 4-12 miesięcy	17%	17%
rzadziej niż raz w roku	2%	2%
Niemcy		
co najmniej raz w miesiącu	63%	51%
co 2-3 miesiące	30%	23%
co 4-12 miesięcy	6%	22%
rzadziej niż raz w roku	0%	4%

Dodatkowa analiza częstotliwości wysyłania transferów w kontekście długości trwania emigracji wykazała występowanie silnej zależności między tymi czynnikami. Najczęściej środki transferują osoby pracujące za granicą najkrócej (w Tabeli 6. ujęte w kategorii 'od roku do 3 lat'). Wraz z trwaniem emigracji częstotliwość wysyłania środków ulega zmniejszeniu.

Wysokość transferów

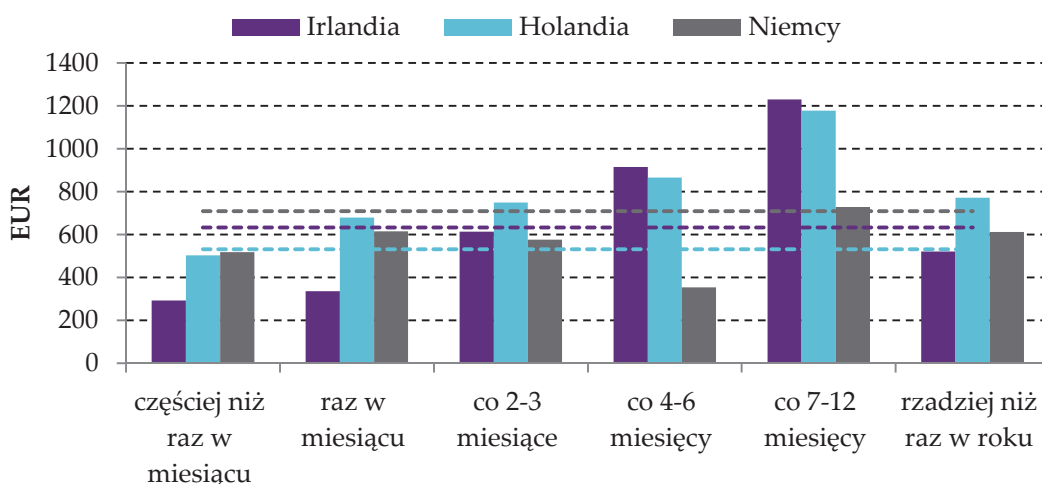
Jednym z kluczowych elementów wpływającym na wysokość napływających środków jest skłonność emigrantów do poświęcenia odpowiedniej części swojego wy-

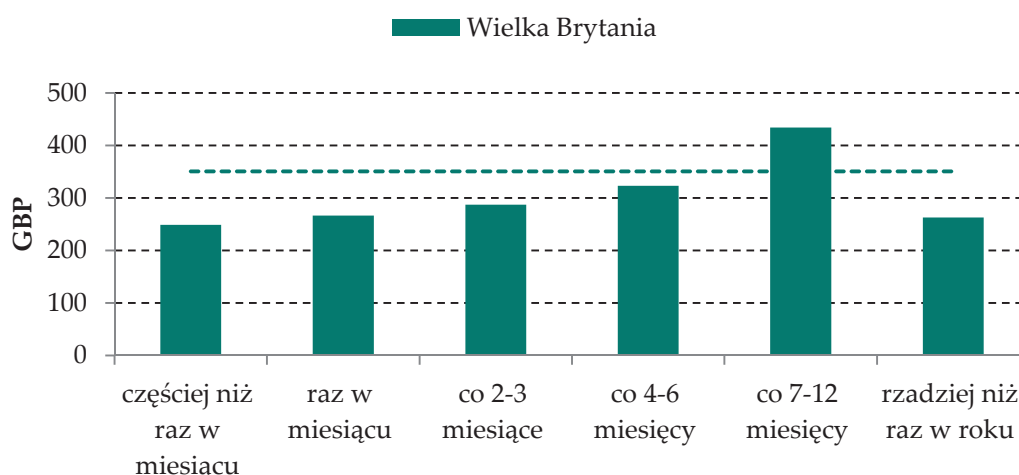

nagrodzenia na rzecz rodziny w kraju. Ankietowani w trakcie badania zapytani zostali zarówno o wysokość ostatniego dokonanego transferu jak i łączną kwotę przekazaną do kraju w ciągu ostatnich 12-stu miesięcy. Przy czym wysokość ostatniego dokonanego transferu wydaje się być bardziej wiarygodna, jako ta, którą respondent w trakcie badania pamięta lepiej.

Z analizy wyników sondażu z 2012 r. wynika, że średnia wysokość ostatniego dokonanego transferu wyniosła odpowiednio 350 GBP w przypadku Wielkiej Brytanii, 630 EUR z Irlandii, 530 EUR z Holandii i najwięcej - 710 EUR z Niemiec. Dla porównania miesięczny dochód rozporządzalny na jedno gospodarstwo domowe wynosił w 2012 r. w Polsce niecałe 3.600 PLN (w przeliczeniu około 875 EUR i 700GBP) . Najwyższe wartości przyjmowały transfery dokonywane z niską częstotliwością, około raz do roku, a najmniejsze te wysyłane najczęściej.

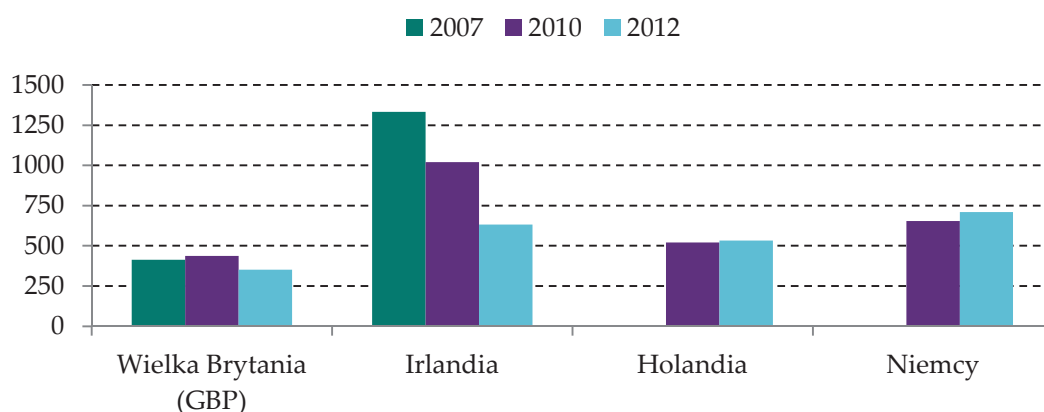
Wykres 17. Deklarowana i średnia wysokość ostatniego dokonanego transferu w zależności od częstotliwości przekazywania środków według wyników badania w 2012 r.

Porównanie wyników z wcześniejszych tur badania wykazało, że wysokość ostatniego transferu w przypadku Irlandii i Wielkiej Brytanii systematycznie się zmniejsza. Spadek ten spowodował, że opisywany powyżej wzrost częstotliwości dokonanych transferów nie znalazł swojego odzwierciedlenia we wzroście ogólnej kwoty transferowanych środków. W przypadku Irlandii wysokość przekazanej do kraju kwoty zmniejszyła się ponad dwukrotnie pomiędzy 2007 a 2012 r.

Wykres 18. Średnia wielkość ostatniego transferu według deklaracji respondentów dla wyników badań z lat 2007, 2010, 2012.

W przypadku Holandii i Niemiec mamy natomiast do czynienia z niewielkim wzrostem kwoty ostatniego transferu, co w połączeniu ze wzrostem częstotliwości transferowania środków z tych państw i wzrostem liczby emigrantów sprawiło, że

w obu przypadkach obserwowany jest wzrost ogólnej kwoty napływającej od migrantów długookresowych.

Analiza wysokości transferów przesyłanych do kraju z najwyższą częstotliwością wykazała, że stanowią one od 20,0 do 30,0% średniego osiąganego przez emigrantów miesięcznie wynagrodzenia. Także w porównaniu z wielkością średniego dochodu rozporządzalnego w kraju wydają się one mieć istotne znaczenie. Jest to jednak uzasadnione, jeśli wziąć pod uwagę, że aby emigracja była opłacalna z punktu widzenia zarówno emigranta jak i gospodarstwa domowego, transferowane kwoty w wielu przypadkach muszą przewyższać potencjalny wkład do budżetu domowego, jaki wniósłby emigrant pozostając w kraju. Ponadto, muszą one rekompensować emocjonalne koszty rozłąki rodziny.

Ramka 3. Przegląd potencjalnych źródeł danych na temat przekazów pieniężnych i sposobu ich wykorzystania oraz zarys modelu stosowanego w Narodowym Banku Polskim

Przekazywanie środków przez emigrantów do rodzin w kraju to zjawisko, które ze względu na swoją specyfikę jest niezwykle trudne do zmierzenia. Transfery te cechuje zazwyczaj wysoka częstotliwością, niska wartość oraz wielość kanałów, jakimi trafiają one do beneficjentów (przekaz bankowy, przekaz pocztowy, osobiście lub przez osoby trzecie i inne). Co więcej, zjawisko to cechuje duże zróżnicowanie pomiędzy krajami, jeśli chodzi o wykorzystanie poszczególnych kanałów a także dostępność źródeł danych. Dla przykładu, w niektórych krajach transfery bankowe mogą być praktycznie niewykorzystywane ze względu na wysokie koszty transakcyjne, a na niektórych rynkach firmy świadczące tego rodzaju usługi mogą praktycznie nie występować. W jeszcze innych przypadkach ze względu na dystans dzielący kraj pochodzenia i obecny kraj zamieszkania osobiste przekazywanie środków może stanowić marginalną wielkość całości transferów. Liczne różnice mogą wynikać także z odmiennego modelu migracji występującego w poszczególnych państwach. Dlatego też, brak jest uniwersalnej, łatwo implemencjonalnej w każdym kraju metody pomiaru remittances. Poszczególne gospodarki dokonują więc takich szacunków bazując na dostępnym dla siebie zakresie informacji. Analizując stosowane na świecie metody można jednak wyróżnić kilka najważniejszych źródeł danych i kilka wariantów stosowanych modeli, wykorzystywanych do szacowania remittances. Ciekawego przeglądu dostępnych źródeł

danych i możliwości ich wykorzystania dokonał Międzynarodowy Fundusz Walutowy w wydanym w 2009 r. podręczniku *International Transactions in Remittances Guide for Compilers and Users*.

Wśród możliwych do zastosowania, omówionych także w opracowaniu MFW, znajdują się zarówno bezpośrednie źródła danych, czyli takie, które wprost odnoszą się przekazywanych środków, jak i pośrednie, czyli takie, które dostarczają informacji o zjawiskach towarzyszących migracji, na podstawie których można wnioskować o wielkości środków przekazywanych do kraju. Do najważniejszych bezpośrednich źródeł danych zalicza się między innymi: system sprawozdawczości bankowej (ITRS - International Transaction Reporting System), dane od specjalistycznych firm zajmujących się transferowaniem środków (MTO - Money Transfers Operatots) oraz badanie prowadzone w gospodarstwach domowych. Najczęściej wykorzystywane pośrednie źródła danych to z kolei dane demograficzne i dane makroekonomiczne. Charakterystyka poszczególnych źródeł przedstawia się następująco:

1. system sprawozdawczości bankowej – w oparciu o odpowiednie uregulowania prawne, dostarcza informacji o płatnościach zrealizowanych przez system bankowy w imieniu własnym i klientów (zarówno transakcje wychodzące jak i przychodzące) w danym okresie sprawozdawczym. Zarejestrowane przez banki transakcje są zazwyczaj szczegółowo opisane i pozwalają na rozróżnienie poszczególnych typów transakcji. Wykorzystanie tego źródła jest dużo szersze niż szacowanie wielkości przekazów pieniężnych. W krajach, w których taki system funkcjonuje jest to zazwyczaj jedno z głównych źródeł danych do kompilacji bilansu płatniczego. Narodowy Bank Polski zbierał tego typu dane do końca 2009 r. Odejście od tego systemu zarówno w przypadku Polski jak i innych państw następuje ze względu na jego liczne ograniczenia. Najważniejsze z nich to przyjęte progi sprawozdawcze (szczegółowo sprawozdawane są tylko transakcje przewyższające ten próg, transakcje poniżej sprawozdawane są jako kwota ogółem) oraz problemy z właściwym przypisaniem kraju partnera transakcji (wiele transakcji zanim trafi do docelowego kraju przechodzi przez centrum rozliczeniowe zlokalizowany w innym kraju i właśnie ten kraj przypisywany jest błędnie jako partner transakcji). Plusem systemu bankowego w kontekście szacowania przekazów od emigrantów jest natomiast szansa na uchwycenie także przekazów realizowanych innymi kanałami jak np. MTO czy przekaz pocztowy, w których pośredniczy system bankowy. W praktyce jednak, ponieważ transfery zarobków to zazwyczaj niewielkie kwoty, pierwsze z wymienionych powyżej ograniczeń, praktycznie uniemożliwia

odseparowanie transferów od emigrantów od innych transakcji, które nie przekraczają progu sprawozdawczego.

2. dane firm specjalizujących się w przekazywaniu środków (MTO) – chodzi tu o firmy typu Western Union czy MoneyGram, które ze względu na obszar swojego działania posiadają szeroki zakres informacji na temat realizowanych przekazów transgranicznych. W przypadku niektórych państw, korzystanie z tych firm jest dość popularne i przekazane za jego pośrednictwem środki stanowią istotną część całości transferów. Nadanie takiego transferu odbywa się zazwyczaj przez wypełnienie odpowiedniego formularza i wpłatę środków wraz z prowizją. Przedsiębiorstwa tego typu są szczególnie istotne gdy system bankowy nie wykonuje właściwie swojego zadania w pośrednictwie, jest za drogi lub zbyt powolny. Placówki, w których można dokonać nadania bądź odbioru mogą mieścić się w bankach, kantorach wymiany walut, urzędach pocztowych, biurach podróży, dworcach, lotniskach, supermarketach, sklepach spożywczych, innych punktach handlu detalicznego jak również punktach świadczących wyłącznie działalność polegającą na realizacji przekazów. Coraz częściej firmy te dają klientom także możliwość wysyłania środków przez Internet bez konieczności odwiedzania placówki. Problemem w korzystaniu z tego źródła może być brak podstaw prawnych do nałożenia obowiązku sprawozdawczego na tego typu podmioty albo też brak podmiotów, które można by zapytać o sprawozdanie zrealizowanych transakcji. W wielu przypadkach firmy te działają bowiem jak wskazano powyżej, poprzez reprezentujących je agentów i franczyzobiorców, którzy jedynie pośredniczą w realizacji przekazów. Główne siedziby tych firm zlokalizowane są natomiast poza granicami kraju, który potrzebuje pozyskać informację o środkach przekazywanych do gospodarstw znajdujących się na jego terenie. Innym utrudnieniem, przy korzystaniu z tych danych jest fakt, że nie wszystkie zrealizowane za jego pośrednictwem przekazy dotyczą transakcji klasyfikowanych jako remittances. Mogą one bowiem dotyczyć płatności za zakupione towary lub usługi, albo też środków przekazanych członkowi rodziny przebywającemu czasowo za granicą. Ponad to, źródło to nie zapewnia żadnych informacji o środkach przekazywanych innymi kanałami.

3. badania realizowane w gospodarstwach domowych – jest to bardzo szeroka kategoria, która obejmuje zarówno już prowadzone badania w istniejącej lub zmodyfikowanej formie oraz zupełnie nowe badania dedykowane właśnie zagadnieniu remittances, a pozyskane z nich informacje mogą być wykorzystane, jako źródło pośrednie lub bezpośrednie. Respondentami w takich badaniach w zależ-

ności od przyjętej zasady i możliwości jego prowadzenia mogą być albo gospodarstwa domowe (lub jednostki, zależnie od przyjętej konwencji) otrzymujące przekazy albo gospodarstwa domowe (lub jednostki) dokonujące transferów. Wykorzystanie informacji pozyskanych z badań także może być wielorakie. Mogą one stanowić główne źródło szacunków jak też służyć poprawie jakości danych zestawianych w oparciu o inne źródła danych przez np. dostarczenie informacji o wykorzystywanych sposobach przekazywania środków, ich wielkości czy kierunkach. Mogą one także dostarczać informacji do weryfikacji parametrów w stosowanych modelach ekonometrycznych. Wykorzystanie istniejących już badań może polegać na dodaniu kilku pytań lub całego bloku do istniejącego kwestionariusza. Może ono jednak posłużyć jedynie do zidentyfikowania populacji, której dotyczą transfery i która powinna zostać objęta badaniem docelowym. Najlepiej do wtórnego wykorzystania nadają się badania gospodarstw domowych prowadzone przez urzędy statystyczne (takie jak np. polskie Badanie Budżetów Gospodarstw Domowych czy Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności realizowane przez GUS), gdyż prowadzone są one zazwyczaj z ustaloną, zapewniającą ciągłość danych częstotliwością na reprezentatywnej próbie. Inną opcją jest zaprojektowanie od podstaw nowego badania i jego realizacja przez specjalistyczną firmę zajmującą się badaniami. Aby takie badanie dostarczyło dobrej jakości danych należy dokonać prawidłowego wyboru metody badawczej oraz właściwej metody doboru próby i jej wielkości. Istotnym czynnikiem w takim badaniu może być koncentracja regionalna respondentów, co pozwala na łatwe dotarcie do nich. Zaletą wprowadzenia nowego badania jest możliwość zadania większej ilości pytań niż w istniejącym już badaniu, które zazwyczaj i tak jest bardzo obszerne. Zagrożeniem, dla jakości tego typu badań może być natomiast niechęć respondentów do podawania wrażliwych informacji jakimi niewątpliwie są informacje o dochodach i przekazywanych bądź otrzymywanych środkach. Respondenci w zależności od sytuacji, w jakiej są ankietowani mogą mieć tendencję do zawyżania tych kwot by lepiej zaprezentować swoją sytuację finansową lub też je zaniżać by nie narazić się na ewentualne kontrole podatkowe lub innego typu konsekwencje, które mogłyby z tego wynikać. Dobrym miernikiem jakości uzyskiwanych danych jest powtarzalność wyników uzyskiwanych w kolejnych turach badania i ich kształtowanie zgodne z teoriami dotyczącymi badanego zjawiska. Dane pozyskane z badań są ważnym źródłem danych w sytuacji, gdy duża część transferów przekazywana jest przez nieformalne kanały oraz gdy niedostępne są dane z systemu bankowego lub od specjalizujących się w tym firm.

4. pośrednie źródła danych - do tej kategorii można zakwalifikować wiele rodza-

jów informacji jak np. dane demograficzne, dane makroekonomiczne, inne dane bilansu płatniczego niezwiązane bezpośrednio z transferami. Informacje te mogą być wykorzystywane do mierzenia całego zjawiska lub tylko jako uzupełnienie informacji niedostępnej ze źródeł bezpośrednich. Dane te nie są zazwyczaj wykorzystywane samodzielnie a stanowią składową modelu wykorzystywanego do szacowania wielkości remittances. Wśród najczęściej wykorzystywanych modeli wyróżnia się trzy podstawowe typy, bazujące właśnie na pośrednich źródłach informacji:

a) modele demograficzne – punktem wyjściowym w tego typu modelach jest określenie wielkości emigracji w przypadku szacowania środków napływających do kraju lub imigracji w przypadku szacowania transferów opuszczających kraj. W dalszej kolejności określana jest wielkość populacji, której dotyczą transfery (nie wszyscy emigranci przekazują środki do kraju), oraz średniej wielkości przekazu. Pierwsza z tych informacji pochodzi zazwyczaj z danych administracyjnych takich jak dane meldunkowy, liczba cudzoziemców zarejestrowanych w systemie ubezpieczeń społecznych, informacje ze spisu powszechnego, ale też dane lustrzane z innych krajów. Informacja o wysokości transferów pochodzi natomiast najczęściej z badania w gospodarstwach domowych. W przypadku braku takich badań wykorzystywane są informacje o ogólnoświatowych tendencjach w remittances jak np. średnia wysokość przekazów. Czasami modele te dla poprawy jakości uzyskiwanych wyników uwzględniają dodatkowe zmienne jak np. długość czasu spędzonego za granicą, płeć migranta, posiadanie dzieci i miejsce ich zamieszkania. Zaletą tego podejścia jest to, że obejmuje ono wszystkie możliwe kanały transferowania zarówno te formalne jak i nieformalne. Wadą natomiast, jest możliwość popełnienia błędu przy szacowaniu wielkości imigracji i frakcji osób dokonujących transferów.

b) modele ekonometryczne – czyli modele poszukujące zależności matematycznej pomiędzy szeregiem dostępnych zmiennych a wielkością remittances. Najczęściej w modelach tych, jako zmienne objaśniające uwzględniane są dane makroekonomiczne takie jak: różnica między tempem wzrostu i poziomem PKB w kraju pochodzenia i obecnym krajem zamieszkania, różnice w poziomie wynagrodzeń pomiędzy tymi krajami, kształtowanie kursu walutowego, wielkość migracji, koszty związane z transferowaniem środków, poziom zwrotu z inwestycji w nieruchomości w kraju pochodzenia. Zaletą tego typu modeli jest szansa na analizę zjawiska transferowania środków w szerszym kontekście ekonomicznym. Wadą może być natomiast brak odniesienia do bezpośrednich źródeł danych, dlatego aby model taki dobrze opisywał rzeczywistość powinien uwzględniać także dane np. z badania gospodarstw domowych albo z systemu sprawozdawczości bankowej.

c) modele resztowe – do oszacowania wielkości remittances, wykorzystują inne komponenty bilansu płatniczego, niezwiązane bezpośrednio z transferami migrantów i informacje o sprzedaży i skupie walut obcych. W dużym uproszczeniu, część transakcji walutowych, których nie da się wyjaśnić zmierzonymi za pomocą innych komponentów bilansu płatniczego transakcji stanowi właśnie nieznaną kwotę remittances. Modele takie wykorzystywane są, kiedy duża część środków przekazywana jest nieformalnymi kanałami i brak jest innych źródeł danych. Bazują one na kilku założeniach, których prawdziwość ma krytyczne znaczenie dla jakości uzyskanych wyników. Zakładają one między innymi, że wszystkie trafiające do kraju dewizy są natychmiast wymieniane na walutę krajową oraz, że wszystkie inne transakcje w bilansie płatniczym są sprawozdane prawidłowo.

Stosowany przez Narodowy Bank Polski model szacowania wielkości napływających środków można zaklasyfikować jako model demograficzny, gdyż punktem wyjścia jest w nim ustalenie wielkości emigracji. Innymi ważnymi zmiennymi jest czas przez jaki osoby te pracują poza granicami kraju, poziom ich zarobków, skłonności do przekazywania środków oraz wysokość i częstotliwość tych przekazów. Podstawowymi źródłami danych do oszacowania liczby Polaków pracujących za granicą są dane GUS o wielkości emigracji oraz dane BAEL⁷, a także dane administracyjne z państw, w których Polacy podejmują pracę. Pozostałe z wyżej wymienionych elementów pochodzą w głównej mierze z informacji pozyskanych z badania sondażowego przeprowadzanego przez NBP od 2007 r. w Wielkiej Brytanii, Irlandii, Holandii (od 2009 r.) i Niemczech (od 2010 r.). Co więcej dla uzyskania lepszej jakości danych szacunek odbywa się dwuetapowo. W pierwszym etapie szacowane są transfery dla Wielkiej Brytanii, Irlandii i Niemczech (osobno dla każdego kraju) jako najważniejszych państw, w których pracują Polacy. W drugim kroku, szacowane są transfery z pozostałych krajów. W przypadku Polski łatwiejsze i efektywniejsze okazało się dotarcie do emigrantów pracujących za granicą niż zidentyfikowanie w kraju gospodarstw domowych otrzymujących transfery i dotarcie do nich z ankietą. Ponad to respondenci przebywający za granicą mają większe poczucie anonimowości i łatwiej zgadzają się na wypełnienie ankiety poruszającej wrażliwe tematy. Możliwe jest też dzięki temu pełniejsze poznanie charakterystyki polskiej emigracji a w szczególności poznanie odpowiedzi na pytanie o jej dalsze perspektywy.

⁷ Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności – badanie prowadzone przez GUS

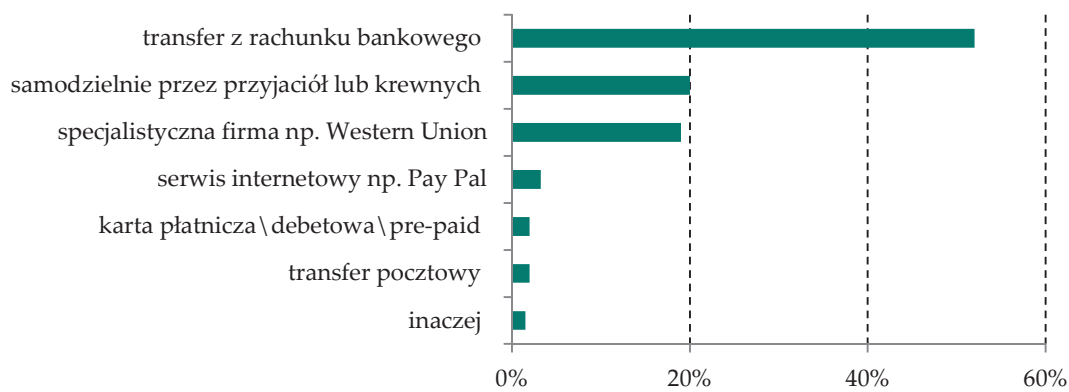

3. Co wiemy o transferach trafiających do Polski

3.1 Sposób transferowania środków

Dominującą wśród respondentów formą przekazywania środków do kraju jest przelew z rachunku bankowego. Aż 52,0% z przebadanych w 2012 r. osób wskazało na wykorzystywanie tego właśnie kanału. Zdecydowanie rzadziej wykorzystywane, ale także popularne metody to przekazanie środków samodzielnie lub przez zaprzyjaźnioną osobę (20,0% wskazań), oraz transfer przez specjalistyczną firmę typu Western Union czy Moneygram (19,0% wskazań). Pozostałe metody takie jak np. transfer pocztowy, czy transfer za pomocą serwisu internetowego wskazywane były zaledwie przez kilka procent respondentów.

Wykres 19. Najczęściej wykorzystywany sposób przekazywania środków w 2012 r.

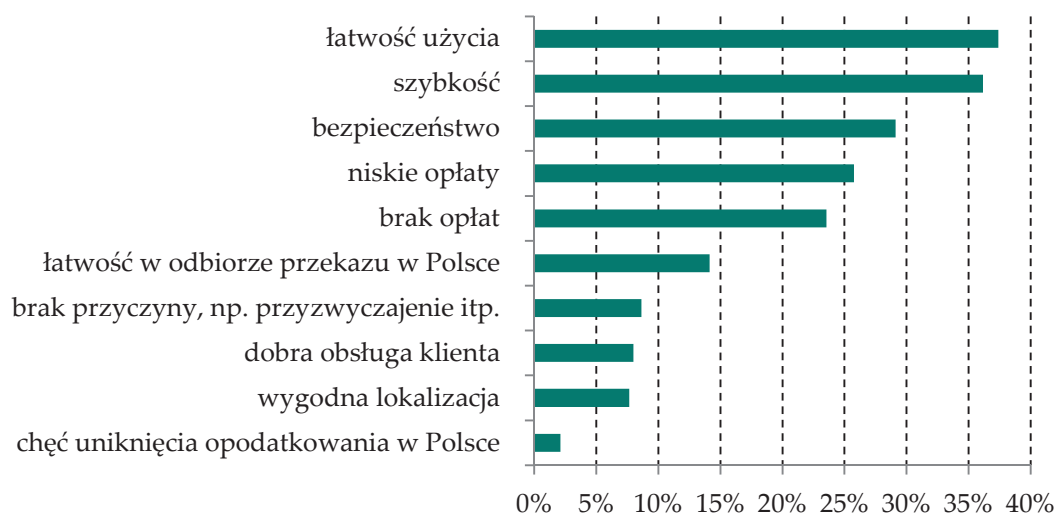

Na wysoki ogólny odsetek respondentów transferujących środki za pomocą rachunku bankowego w 2012 r. wpłynęły odpowiedzi migrantów z Irlandii i Holandii, wśród których odpowiednio 74,0% i 78,0% zadeklarowało wykorzystywanie tej właśnie metody. W przypadku Wielkiej Brytanii tylko 17,0% respondentów, wskazało na korzystanie z usług banku. Zdecydowanie bardziej popularne było natomiast w tym kraju przekazywanie środków za pomocą specjalizujących się w tym firm. W przypadku Niemiec, największy odsetek respondentów przywozi pienią-

dze osobiście lub przekazuje je przez znajomych, co wynika zapewne z geograficznego położenia tego kraju.

Na wybór konkretnej metody przekazywania środków największy wpływ miała łatwość użycia, szybkość oraz bezpieczeństwo. Ważny także był niski poziom opłat lub ich całkowity brak. Te same odpowiedzi były najczęściej wskazywane także we wcześniejszych turach badania.

Wykres 20. Dlaczego preferuje Pan(i) ten sposób transferowanie środków – struktura odpowiedzi la wyników badania z 2012 r.

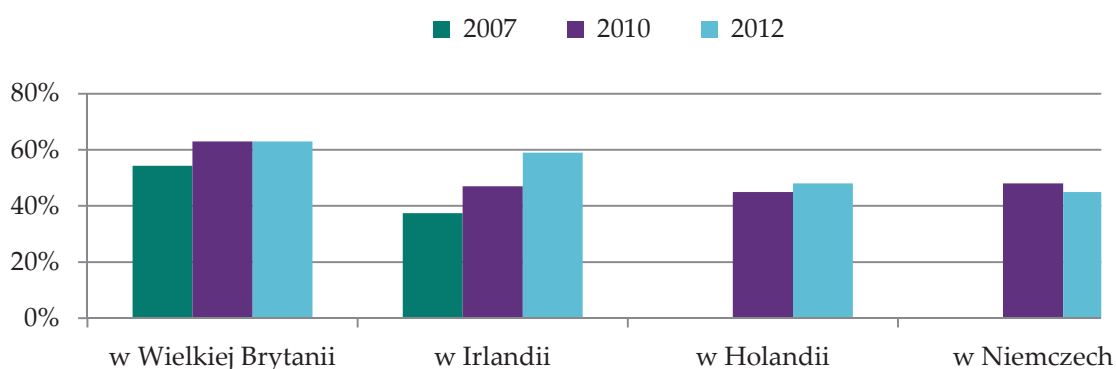

W odniesieniu do wykorzystywanych sposobów transferowania, warto zwrócić uwagę na zmianę sposoby transferowania środków na przestrzeni kolejnych lat. Podczas pierwszej tury badania w 2007 r. tylko 38,0% respondentów zadeklarowało korzystanie z systemu bankowego, trzy lata później w 2010 r. respondentów takich było już 44,0%, a w 2012 r wspomniane 52,0%. Wzrost popularności tego sposobu przekazywania pieniędzy może być efektem dostosowania systemu finansowego do potrzeb emigrantów. Wraz ze wzrostem liczby osób wyjeżdżających do pracy, liczne polskie banki rozpoczęły otwieranie swoich placówek za granicą, a zagraniczne banki starały się dopasować swoją ofertę do potrzeb mieszkających tam Polaków. Dodatkowo sami emigranci wraz z trwaniem emigracji zaczęli lepiej rozpoznawać najkorzystniejsze możliwości transferowania środków.

Wzrost odsetka osób przekazujących środki za pomocą transferu bankowego wynika także z faktu, że coraz większa część migrantów decyduje się na założenie konta za granicą. Jest to szczególnie widoczne w przypadku Irlandii gdzie w 2007 rachunek bankowy posiadało 39,0% ankietowanych, a w 2012 r. już 59,0%. W przypadku Wielkiej Brytanii wzrost nie był tak znaczący, gdyż już w chwili pierwszego badania 54,0% respondentów deklaroowało posiadanie konta bankowego, jednak także w tym przypadku obserwowany jest wzrost. W przypadku pozostałych państw odsetek migrantów posiadających rachunek bankowy jest niższy, co może wynikać prawdopodobnie ze słabszej oferty banków dla Polaków pracujących w tych krajach lub nieco innego charakteru emigracji.

Analizując wzrost popularności transferów za pomocą systemu bankowego, warto wspomnieć, że w tym samym czasie najsilniej spadła popularność transferów za pomocą specjalizujących się w tym firm. Zmniejszyła się także liczba wskazań wszystkich pozostałych kategorii poza samodzielnym przywożeniem środków do kraju gdzie odsetek respondentów od lat utrzymuje się na podobnym poziomie (około 20,0% wskazań).

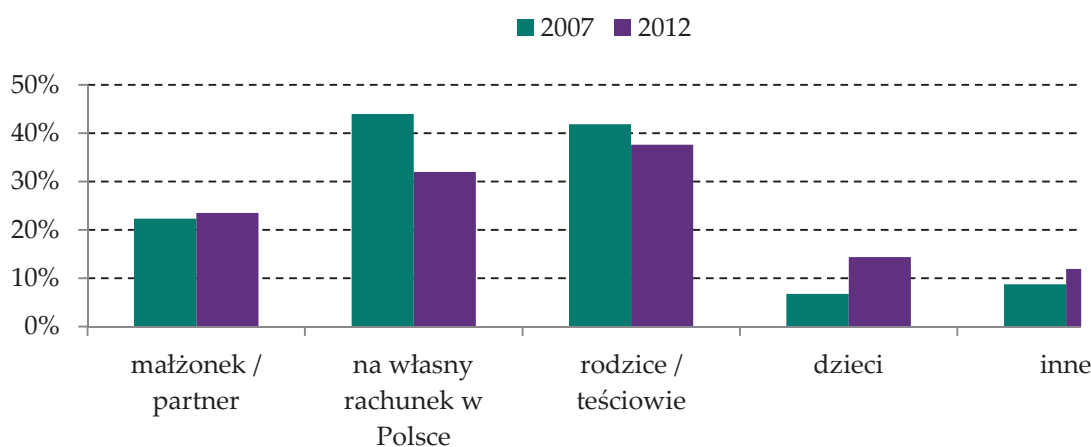
Wykres 21. Odsetek migrantów transferujących środki, którzy posiadają konto bankowe w kraju emigracji według wyników badań z lat 2007, 2010, 2012.

3.2 Beneficjenci transferów

Specyfika polskiej emigracji zarobkowej tzn. fakt, że emigrują głównie ludzie młodzi, nieposiadający własnej rodziny (a ci, którzy ją mają często mieszkają za granicą wraz z rodziną), ma swoje odzwierciedlenie w tym, do kogo trafiają transferowane środki. W zdecydowanej większości beneficjentami są rodzice lub teściowie – 38,0% wskazań. Duża części deklaruje także przesyłanie środków na własny rachunek (32,0%). Jest to dość zaskakujący wynik. Przepuszczalnie duży procent wskazań tej odpowiedzi wynika z niewłaściwego zrozumienia pytania – środki mogą być przesyłane na rachunek respondenta, ale wykorzystywane w kraju przez jego bliskich mających dostęp do konta. Środki na własny rachunek najczęściej w 2012 r. przekazywali migranci z Irlandii (45,0%).

Wykres 22. Beneficjenci transferów przekazywanych do kraju według wyników badania w latach 2007 i 2012.

Po raz kolejny wyłania się obserwowana już przy wcześniejszych pytaniach różnica między migracją do Niemiec, a pozostałymi krajami. Osoby pracujące w Niemczech zdecydowanie częściej niż pozostali przekazują środki do swoich współmałżonków i dzieci (odpowiednio 41,0% i 19,0%). Istotny wzrost udziału dzieci, jako beneficjentów transferowanych środków pomiędzy 2008 a 2012 r. można więc wiązać z włączeniem Niemiec i Holandii do badania gdyż to właśnie w tych dwóch krajach jest największy odsetek wskazań dzieci jako adresatów transferów.

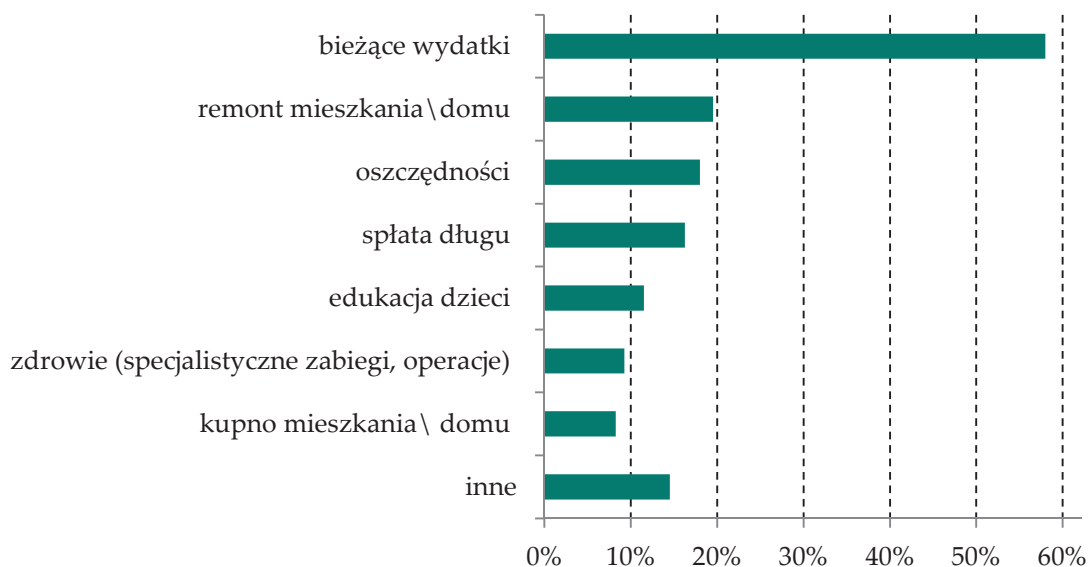
Tabela 7. Beneficjenci transferów przekazywanych do kraju według wyników badania dla poszczególnych państw z 2012.

	Wielka Brytania	Irlandia	Holandia	Niemcy
rodzic(e)\teściowie	56%	37%	38%	23%
na własny rachunek w Polsce	26%	45%	36%	26%
żona\mąż (partner\partnerka)	13%	13%	20%	41%
dzieci	11%	12%	15%	19%
inni/inne	13%	11%	13%	12%

3.3 Przeznaczenie transferów

Przekazywane do kraju środki przeznaczone są zazwyczaj na sfinansowanie więcej niż jednego celu (respondenci mogli wskazywać więcej niż jedną odpowiedź). Zdecydowana większość ankietowanych wskazała jednak bieżące wydatki, jako najważniejszy składnik budżetu domowego, na który przeznaczane są przekazywane przez nich pieniądze.

Wykres 23. Rozdysponowanie przekazanych środków w kraju – struktura odpowiedzi według wyników badania z 2012 r.

W ujęciu geograficznym widać zdecydowaną różnicę pomiędzy Niemcami i Holandią gdzie około 65,0% respondentów deklaruje przekazywanie środków na bie-

żące wydatki, a pozostałymi krajami gdzie udział ten jest bliżej 50,0%. W przypadku Niemiec wśród motywów przekazywania pieniędzy stosunkowo wysoko znalazła się także edukacja dzieci – 20,0% wskazań. Natomiast w przypadku Irlandii często wskazywano zakup domu lub mieszkania jako przeznaczenie transferów.

Porównując wyniki badań zrealizowanych we wcześniejszych latach widać dość dużą stabilność udzielanych odpowiedzi. Finansowanie bieżących wydatków zawsze było głównym motywem transferowania środków, a odsetek wskazań tej odpowiedzi wahał się między 49,0% w 2007 do 60,0% w roku 2011. Zmiany obserwowane w całym tym okresie dotyczyły głównie niewielkich przesunięć między bieżącymi wydatkami a oszczędnościami.

Z powyższej analizy wynika, że głównym celem transferowania środków do kraju są bieżące wydatki gospodarstwa domowego. Dodatkowo z analiza częstotliwości ich przekazywania wykazała w punkcie 2.7, że ponad połowa ankietowanych deklaruje przekazywanie pieniędzy do kraju co najmniej raz w miesiącu. Oba wyniki wskazując więc jednoznacznie, że w większości środki, które trafiają do kraju są regularnym zasilaniem budżetów domowych na finansowanie jego bieżącego funkcjonowania.

3.4 Geograficzne rozdystrybuowanie środków

Rozdysponowanie środków pomiędzy województwa

W ujęciu geograficznym, migranci najczęściej w 2012 r. transferowali środki do województw południowo-zachodnich tj. śląskiego i dolnośląskiego. Duża część deklarowała także, że ich pieniądze trafiają do województwa mazowieckiego. Najmniejszy odsetek przekazywał natomiast swoje dochody do województw położonych przy wschodniej granicy tj. do podlaskiego, lubelskiego. Niski był także procent wskazań województwa lubuskiego. Należy jednak pamiętać, że są to województwa o najniższej w kraju liczbie ludności oraz według wyników badania i da-

---

nych GUS, jedne z niższym udziałem emigrantów z tych województw w ogólnej liczbie emigrantów⁷. W tym kontekście na szczególną uwagę zasługuje województwo dolnośląskie, do którego transferuje środki 11,0% respondentów. Jest to wyższy odsetek niż w przypadku znacznie większego województwa mazowieckiego, do którego przekazywanie środków zadeklarowało 9,0% respondentów.

Należy jednak pamiętać, że jest to liczba wskazań dotyczących kierunku transferowania środków i nie uwzględnia różnic pomiędzy wysokością i częstotliwością przekazów do poszczególnych województw. Nie może więc być traktowana jako tożsama z procentem środków, jaki trafia do danego województwa.

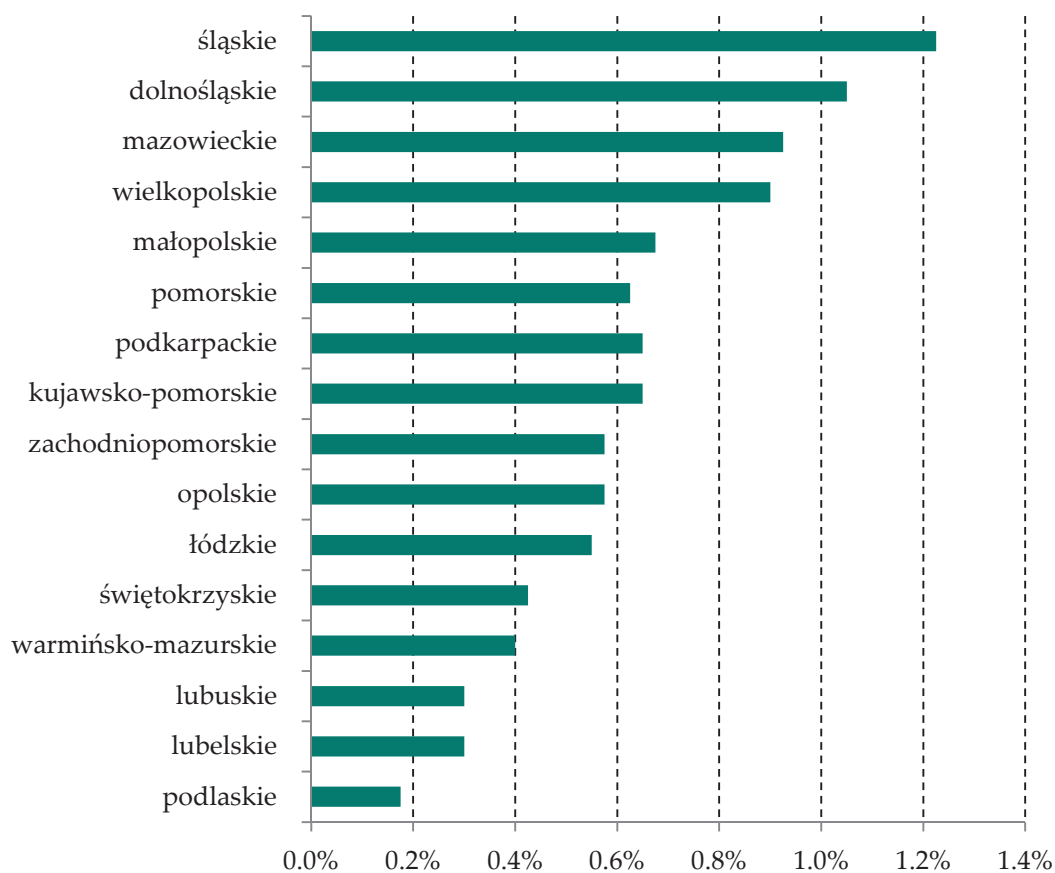
Analiza wyników uzyskanych w poszczególnych krajach wykazała, że na wysoką pozycję województwa dolnośląskiego, wpłynął duży odsetek przekazujących środki z Niemiec i Wielkiej Brytanii. W obu przypadkach wyniósł on 13,0%. W przypadku Niemiec, taki sam odsetek ankietowanych zadeklarował przekazywanie środków do Wielkopolski. W przypadku Wielkiej Brytanii istotny był procent migrantów, których pieniądze trafiają do województwa podkarpackiego (10,0% respondentów). W przypadku Holandii zdecydowanie wyróżnia się województwo śląskie gdzie przekazywanie środków zadeklarowało 16,0% ankietowanych. Istotne było także województwo opolskie – 11,0% i wielkopolskie 10,0%. Województwo śląskie uzyskało najwyższą liczbę wskazań także w przypadku emigrantów w Irlandii – 14,0%. W drugiej kolejności wysyłają oni środki do Małopolski – 11,0%.

W odniesieniu do województw śląskiego i dolnośląskiego warto zaznaczyć, że w każdej edycji badania plasowały się one w czołówce udzielanych odpowiedzi. Według wyników spisu powszechnego z 2011 r. województwa te, są także w czołówce, jeśli chodzi o liczbę emigrantów przebywających czasowo za granicą. Stanowią oni

---

⁷ Według wyników spisu powszechnego z marca 2011 r. struktura emigracji za granicę czasowo powyżej 3 miesięcy według województw przedstawiała się następująco: województwo śląskie 11,6%, małopolskie 9,3%, dolnośląskie - 9,0%, podkarpackie 8,9%, mazowieckie 7,3%, pomorskie 6,6%, lubelskie 5,6%, opolskie, podlaskie, warmińsko-mazurskie po 5,4%, kujawsko-pomorskie, wielkopolskie, zachodniopomorskie po 5,3%, łódzkie 3,6%, świętokrzyskie 3,2%, lubuskie 3,0%.

Wykres 24. Do którego województwa trafia główna część Pana(i) przekazów pieniężnych? Struktura odpowiedzi według wyników badania z 2012 r.

odpowiednio 11,0% i 9,0% wszystkich emigrantów. Jak zastrzeżono powyżej uzyskanych wyników nie można odnosić do podziału całej napływającej kwoty na województwa, można natomiast stwierdzić, że z dużym prawdopodobieństwem to właśnie w te rejony od wstąpienia Polski do Unii Europejskiej trafiło najwięcej środków z zagranicy.

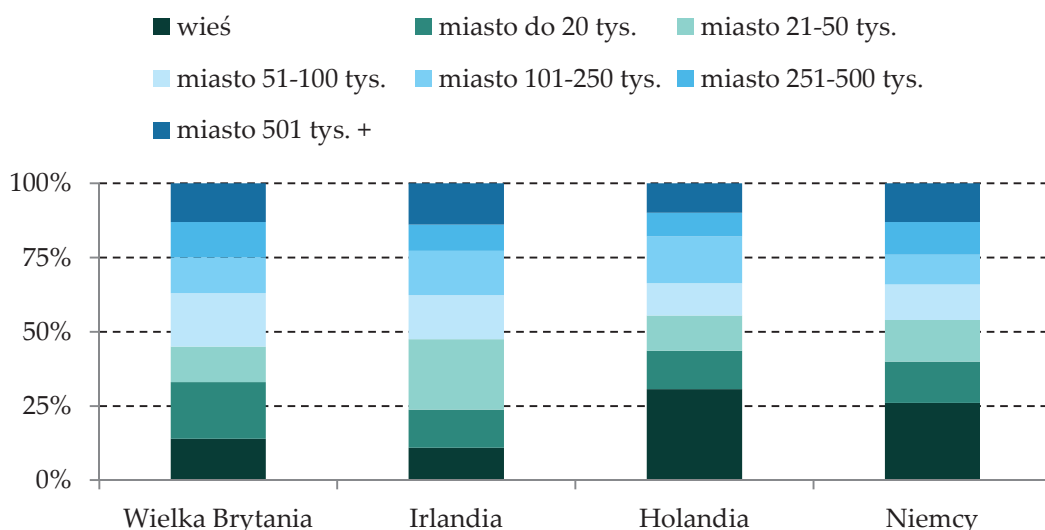
Rozdysponowanie środków ze względu na wielkość miejscowości

Respondentów nie pytano w sondażu o wielkość miejscowości, do której trafiają środki, pytano natomiast o wielkość miejscowości, z której dany respondent pochodzi. Jeśli przyjąć, że miejsce zamieszkania beneficjenta pokrywa się z miejscem zamieszkania migranta przed wyjazdem z kraju, można prześledzić jak pod tym względem kształtuje się rozdysponowanie środków. Analiza uzyskanych wyników

przy takim założeniu wykazała, że połowa respondentów transferuje środki do małych miejscowości, poniżej 50 tys. mieszkańców, a tylko 13,0% wysyła je do największych miejscowości powyżej 500 tys. mieszkańców.

Wykres 25. Jaka jest wielkość miejscowości, z której Pan(i) pochodzi? Struktura odpowiedzi według wyników badania z 2012 r.

W ujęciu geograficznym widać szczególną różnicę między Wielką Brytanią i Irlandią gdzie w porównaniu z pozostałymi krajami obserwuje się niższy odsetek osób z miejscowości poniżej 50 tys., a co za tym idzie, mniejszy odsetek transferów z tych krajów trafia do małych miast. Szczególnie niski odsetek transferów z tych państw trafia do obszarów wiejskich. Można zatem stwierdzić, że transfery w Wielkiej Brytanii i Irlandii w większym stopniu niż środki z Niemiec i Holandii zasilają gospodarstwa domowe z dużych miast.

Migranci pracujący w Niemczech i Holandii, w dużo większym stopniu wspomagają natomiast bliskich z obszarów wiejskich. Można to wiązać ogólnie z wyższym udziałem sektora rolniczego w tych gospodarkach. Najwyższy odsetek – 31,0% migrantów w Holandii stanowią osoby pochodzące z obszarów wiejskich. W przypadku Niemiec udział ten także jest wysoki i w 2012 r. wynosił 26,0%.

Wnioski

Analiza danych pochodzących z badań prowadzonych przez Narodowy Bank Polski wśród emigrantów w Wielkiej Brytanii, Irlandii, Holandii i Niemczech pozwala wyciągać wiele wniosków na temat ich sytuacji za granicą i dalszych perspektyw dla tej fali emigracji. Najważniejsze wnioski wypływające z tej analizy są następujące:

- według opracowanych szacunków, do Polski w trakcie dziesięcioletniej obecności w Unii Europejskiej napłynęło 36.1 mld EUR a uwzględniając środki także spoza krajów unijnych transfery te wyniosły w sumie 41.6 mld EUR;
- w pierwszej fazie po wstąpieniu Polski do UE wyjazdy do pracy miały charakter krótkookresowy. W 2007 r. liczba emigrantów wyjeżdżających na okres do roku i powyżej roku były do siebie zbliżone. Dominująca część osób zdecydowała się jednak pozostać za granicą i w 2012 r. dla większości emigrantów obecny wyjazd, szczególnie w przypadku Wielkiej Brytanii i Irlandii, miał charakter długookresowy a nawet osiadły. W przypadku Niemiec i Holandii, które później otworzyły swoje rynki pracy wyjazdy do prac sezonowych nadal cieszą się zainteresowaniem, choć tam też rośnie liczba emigrantów długookresowych;
- zmiana charakteru emigracji na długookresową ma swoje odzwierciedlenie w wielkości transferowanych środków. Wraz z długością czasu spędzonego za granicą maleje skłonność do transferowania a także wysokość przekazywanych kwot. Między 2012 a 2007 rokiem zmniejszył się odsetek emigrantów przekazujących środki do kraju. Zmniejszyła się także średnia wysokość przekazywanych kwot.
- spadek odsetka osób przekazujących środki do kraju wynika w dużej mierze z faktu, że na przestrzeni lat członkowie rodziny emigranta dołączyli do niego i przekazywanie środków do kraju stało się zbędne;
- bez względu na długość trwania emigracji, ponad połowa osób dokonujących transferów robi to z dużą częstotliwością – raz w miesiącu lub częściej. Pozwala to stwierdzić, że środki, które trafiają do kraju nie są okazjonalnymi transferami a re-

---

gularnym zasilaniem budżetów domowych. Większość z nich przeznaczana jest na bieżącą konsumpcję a tylko niewielki procent ma charakter inwestycyjny;

- mimo kilkuletniego doświadczenia na zagranicznych rynkach pracy wynagrodzenia emigrantów są zdecydowanie niższe od średniej płacy w danym kraju. W porównaniu jednak z zarobkami w Polsce, uzyskiwane za granicą dochody nawet w przypadku pracowników z najkrótszym stażem są od nich dwu- a nawet trzykrotnie wyższe. Biorąc pod uwagę, że ponad połowę emigrantów stanowią osoby z małych miejscowości dysproporcja między zarobkami za granicą a potencjalnymi zarobkami w kraju jest jeszcze większa;

- osoby pracujące za granicą byłyby skłonne powrócić do kraju gdyby miały zagwarantowane wynagrodzenie na poziomie dwukrotnej średniej krajowej;

- polscy emigranci, mimo iż w większości są dobrze wykształceni i posiadają doświadczenie zawodowe zatrudniani są głównie przy pracach fizycznych w sektorach takich jak przemysł, hotelarstwo i gastronomia czy rolnictwo. Co więcej nie widać, aby na przestrzeni lat, mimo zdobywanego doświadczenia, sytuacja ta ulegała zmianie. Stąd też osiągnane przez nich zarobki są niższe od średniej płacy w danej gospodarce;

- jeśli chodzi o geograficzne rozdysponowanie przekazywanych środków w kraju, w zdecydowanej większości trafiają one do małych miejscowości i na tereny wiejskie. Tylko niewielki procent trafia do największych miast z liczbą mieszkańców powyżej 500 tys. W odniesieniu natomiast do podziału tych środków pomiędzy poszczególne województwa, według deklaracji emigrantów najczęściej trafiają one do województwa śląskiego i dolnośląskiego, co oczywiście należy wiązać z najwyższym poziomem emigracji z tych właśnie regionów. Następne w kolejności są natomiast województwa mazowiecki i wielkopolskie.

Bibliografia

Agarwal, R., Horowitz, A. W., Are international remittances altruism or insurance? Evidence from Guyana using multiple-migrant households. *World Development*, 30(11), 2033-2044, 2002

Banerjee, B., The probability, size and uses of remittances from urban to rural areas in India, *Journal of Development Economics*, 16(3), 293, 1984

Brown, R. P. C., Estimating remittance functions for Pacific Island migrants. *World Development*, 25(4): 613-627, 1997

Cox, D., Eser, Z., Jimenez, E., Motives for private transfers over the life cycle: An analytical framework and evidence for Peru, *Journal for Development Economics*, 55(February), 57-80, 1998

Craciun, C., *Migration and Remittances in the Republic of Moldova: Empirical Evidence at Micro Level*. National University, 2006.

Durand, J., Kandel, W., Parrado, E. A., Massey, D. S., International migration and development in Mexican communities. *Demography*, 33(2), 249-264, 1996

Dustmann, C., Mestres, J., Remittances and temporary migration, *Journal of Development Economics* 92: 62-70, 2010

Funkhouser, E., Remittances from International Migration: A Comparison of El Salvador and Nicaragua. *The Review of Economics and Statistics*, 77(1), 137, 1995

Główny Urząd Statystyczny, Informacja o kierunkach i wielkości emigracji z Polski w latach 2004-2007 i kolejne,

Główny Urząd Statystyczny, Migracje zagraniczne ludności, Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Warszawa 2013

Hagenn-Zanker, J., Siegel, M., The determinants of remittances: A review of the literature. MGSOG Working Paper 003/2007

Havolli, S., Determinants of remittances: The case of Kosovo. Central Bank of the Republic of Kosovo Working Paper No. 3., 2009

Hoddinott, J., A model of migration and remittances applied to western Kenya. *Oxford Economic Papers* 46(3): 459–476, 1994

IMF, *World Economic Outlook 2005*. Washington: International Monetary Fund, 2005

IMF, *International transaction in remittances, Guide for compilers and users*, Washington: International Monetary Fund, 2009

Lianos, T. P., Cavounidis, J., *Immigrant remittances, stability of employment and relative deprivation*. Paper presented at the *New Perspectives on Albanian Migration and Development*, Korce, Albania, 2004

Lucas, R. E. B., & Stark, O. 1985, *Motivations to Remit: Evidence from Botswana*. *The Journal of Political Economy*, 93(5), 901-918.

Narodowy Bank Polski, *Bilans Płatniczy Rzeczypospolitej Polskiej*

Narodowy Bank Polski, *Nowa metoda szacunku dochodów z pracy Polaków za granicą – bilans płatniczy*, Departament Statystyki, Warszawa 2008.

Poirine, B., *A theory of remittances as an implicit family loan arrangement*. *World Development*, 25(4), 589-611, 1997

Aneks

Sondaż – historia i sposób realizacji

Sondaż, którego wyniki prezentuje niniejszy materiał jest obszernym badaniem dotyczącym charakterystyki polskich migrantów oraz skali i kanałów przesyłanych przez nich przekazów pieniężnych do Polski. Jest on prowadzony co roku jesienią, począwszy od 2007 r. metodą bezpośrednich wywiadów ankieterskich na grupie polskich emigrantów w wieku 18-65 lat, którzy wyjechali z kraju w celach zarobkowych. W ciągu lat ewoluowała zarówno grupa krajów objętych badaniem jak i liczebność prób w poszczególnych krajach. W pierwszej edycji badania w 2007 r. sondaż został zrealizowany tylko w Irlandii i Wielkiej Brytanii na próbie po 800 osób w każdym kraju. Idea przeprowadzenia takiego badania przez Narodowy Bank Polski wynikała z zapotrzebowania na informacje, które posłużyłyby między innymi do szacowania wielkości środków napływających do Polski z tytułu pracy Polaków za granicą oraz zwiększyły wiedzę w zakresie mechanizmów gospodarczych towarzyszących przepływowi pracowników.

Satysfakcjonująca jakość uzyskanych wyników z pierwszego badania oraz zakres pozyskanej wiedzy przesądziły o potrzebie regularnego monitorowania sytuacji polskich migrantów na zagranicznych rynkach pracy. W kolejnej turze badania w 2008 r. przebadano 1000 osób w Irlandii i 1500 w Wielkiej Brytanii. W kolejnym roku podjęto decyzje o włączeniu do badania Holandii (700 ankiet), która także stała się popularnym kierunkiem emigracji. Rozszerzenie to wprowadzone zostało głównie w celu weryfikacji teorii na temat odmiennego modelu funkcjonowania emigrantów pomiędzy badanymi do tej pory krajami a krajami Europy kontynentalnej. Ponadto w tym samym roku podjęto decyzje o przeprowadzeniu badania pilotażowego w Niemczech, które mimo iż nie otworzyły w pełni swojego rynku pracy aż do maja 2011 r. to historycznie były jednym z najpopularniejszych kierunków, głównie dla pracowników sezonowych, ale także dla pracowników przygranicznych często posiadających podwójne obywatelstwo oraz dla dużej grupy pracowników nielegalnych. Ze względu na swoją wagę i odmienną specyfikę, przed realizacją pełnego badania, przeprowadzono pilotaż na grupie 300 osób w celu sprawdzenia czy wykorzystywana w innych krajach metoda sprawdzi się także w tym kraju. Pozytywny wynik pilotażu zdecydował o włączeniu Niemiec do badania w następnym roku w tej samej formule, co pozostałe kraje. W kolejnych latach badanie było powtarzane we wszystkich czterech krajach odpowiednio na próbach – 700 osób w Holandii, 1000 w Irlandii, 1500 w Niemczech, 1500 w Wielkiej Brytanii.

W pierwotnej wersji badanie prowadzone było metodą PAPI z wykorzystaniem papierowych kwestionariuszy, od roku 2011 metodę CAPI z wykorzystaniem komputerów przenośnych.

Ze względu na brak dokładnej wiedzy na temat wielkości i struktury migracji nie było możliwości zastosowania żadnego operatu losującego, który zapewniłby reprezentatywność próby. W celu zapewnienia próby jak najbliższej odwzorowującej strukturę migracji, dobór próby na terenie wszystkich krajów ma charakter warstwowo-celowy. Oznacza to, że respondenci dobierani są celowo przez ankieterów spośród osób należących do tej populacji. Celowy dobór respondentów odbywa się w ramach określonych warstw, którymi są regiony, w których ma być przeprowadzone badanie. Ponadto ze względu na cel badania i konieczność zapewnienia jak największego rozproszenia respondentów i dotarcie do zróżnicowanych środowisk w ramach wyznaczonych warstw wykluczono możliwość pozyskiwanie kolejnych respondentów metodą kuli śniegowej. Dodatkowo, nałożono szereg kryteriów zapewniających przebadanie minimalnych kwot różnych grup respondentów wyodrębnionych ze względu na płeć, wykonywany zawód czy wiek. Kryteria zostały przystosowane osobno dla każdego kraju, by jak najlepiej odzwierciedlać specyfikę danego rynku pracy i obecnych na nim polskich emigrantów.

Dla zachowania porównywalności zebranych danych wytyczne w poszczególnych latach są praktycznie identycznie. Przykładowe wytyczne dla badania przeprowadzonego w 2012 r. przedstawiają się następująco:

W każdym kraju:

1. udział osób pracujących w całkowitej próbie ma być nie niższy niż 75,0%,
2. udział kobiet w całkowitej próbie nie mniejszy niż 40,0% oraz nie większy niż 60,0%,
3. udziały osób w całkowitej próbie w poniższych sektorach nie niższe niż:
  - usługi wykwalifikowane (praca w usługach wymagająca kwalifikacji lub wiążąca się z nadzorowaniem pracy innych osób, np. lekarz, księgowy, hydraulik, fryzjer, stolarz, kelner nadzorujący pracę innych, etc.): 10,0% ,
  - usługi niewykwalifikowane (praca w usługach nie wymagająca kwalifikacji, np. sprzedawca, pokojówka, kelner, etc.): 10,0%,
  - przemysł wykwalifikowany (praca w przemyśle wymagająca kwalifikacji lub wiążąca się z nadzorowaniem pracy innych osób, np. spawacz, operator wózków widłowych, etc): 10,0%,

- przemysł niewykwalifikowany (praca w przemyśle nie wymagająca kwalifikacji, np. praca przy taśmie produkcyjnej, sortowanie, pakowanie, etc.): 10,0%.

4. udział osób zatrudnionych w rolnictwie i ogrodnictwie w całkowitej próbie w poszczególnych krajach nie niższy niż:

- 5,0% w Wielkiej Brytanii i Irlandii

- 20,0 % w Holandii

- 10,0% i nie wyższe niż 40,0% w Niemczech

5. w Niemczech udział osób mających podwójne obywatelstwo (niemieckie i polskie) nie wyższy niż 20,0%.

---

www.nbp.pl

